

مندرجہ سی :

علی (رضی اللہ عنہ) رسول اللہ
دن صوگ دورتنچی خلیفہ در.

اخلاق اسلامیہ . کمان بک
اثرین . مترجم : عالمجان
الادریسی . «استانبول» .

بو کونگی دنیاڭ آخری
نیچوک اولاق ؟
«الہلال» دن مقتبس .

آوروپالور و شمدیگی
مسلمانلر . امام سرورالدین
بن مفتاح الدین .

دین اسلامک سعادت
دارین فی جامع اولما .
سی ، یاخود پیغمبرلرنڭ
عصمتی .
عمر القراشی .

غلازوف اویازندہ مسلمان
قریہ لری .
مادی چہچہ کوف .

نباتات . «فنی اوقو»
مرتبی : علی رفیقی .

تربیه و تعلیم . «عقل نیچک
تربیه ایدلی ؟»
عبدالعزیز موسی .

مراسلہ و مخابره . غالجان دن .
اشعار : آچلق ، صاغندم ،
چوروار آط ، ماتتانا وحسرتدن
صوگ امید .

متنوعہ : تورکیادہ یرگہ نسبت
ایہ آدم حسابی ، اعانتلی
بای ، انگلیزانڭ کیمولری ،
ہوا بوچتہ سی وغیرلر .

حکایت لری . «بوزیل فلک»
عالبجان ابراہیموف .
«بغتلی» ع . ک .

جرلرمز حقندہ .
امہد ذکی ولیدف .

لطائف .

شور

عدد ۱۴ * سنہ ۱۹۱۱

ناشر لری . م . شاکر م . ذاکر رامیفلر

موقت محرری : فاتح کویموف .

«وقت» اداره خانەسېنىڭ اوز مطبعەسىندە نەپىس روشدە اعلا كاغدىگە باصلوب چققان توباندىگى اثرلار اداره دە ھەم مشهور كىتابچىلاردا ساتىلمىدە. اداره دن يوزلب آلۇچىلارغە مەخسۇس اسكىد كە قىلنور .
 آدرس: «ВАКТЪ» редакция газ. Оренбургъ.

«اويغە كىلگان فكرلارم»

غزتە وژورنالردە اوتكون قلمى ايله مشهور عمر القراشى افندىنىڭ ۶۹ صحيفەلى بو اثرى «وقت» ادارەسى طرفىدىن باصلوب چقىدى . حقى ۱۲ ، پوچتە ايله ۱۶ .

«تل يارىشى» يەشەن دن زيادە اھل قلم بازلغان بو اثردە اونودلغان يا كە بوغالغان چن ترك سوزلارنىڭ كۆپسى چىولغانىدۇر . اوشبو ۱۹۵۵ صحيفەلك اثر ، گوزل روشدە باصىلدى . حقى ۷۵ تىن ، پوچتە ايله ۸۵ تىن .

«بالالار اچون واق حكايلار»

باشقا تىللردن كۆچرلۇپ تىزىپ ايتىلگان بر اثر . مرتبى درمىد . حقى ۱۲ تىن ، پوچتە ايله ۱۶ تىن .

«باصلماغان شعرلار» اوتوز قىر دانلارنىڭ شعرلارنىن نوبەلر چىولوب باصلماش شەرىھى وە سەبەبى . حقى ۲۰ . پوچتە ايله ۲۴ .

«دورت كون» روسلارنىڭ مشهور ادبىلارنىن ر . رقىبى طرفىدىن تەرجىمە قىلىنىدۇر . بو رسالەدە خاربەدە يارالانىش بر سالداتنىڭ اوزى ئۆتۈدىكى تورك سالداتى ياندىدە دورت كون غىزابلانوب ياطدىقى شول ائدادىگى احوال روھىسى - حسىنى تصوير قىلىنىدۇر . بهاسى ۸ . پوچتە ايله ۱۰ تىن .

«قوز غونلار اوياسىندە» شاخستە دەغى مسلمان اشچىلر تورمىشە داۋر شريف افندى كمال قلمى ايله يازلمش غەربلى بر حكايلە . بهاسى ۱۲ تىن ، پوچتە ايله ۱۴ تىن .

«احمد باي» مشهور احمد باي حسينوف تەرجىمە خالى حقدە يازلمش بر اثر . حقى ۲۵ تىن ، پوچتە ايله ۲۹ تىن .

«حيات و سعادت» مەھرى علاءالدين عرفانوف . بخت و سعادت نە نرسە و آنى انسانلارنىڭ نە روشدە آكلولارنى اچق ايتوب يازلمش بو مقالە «شورا» دە باصلاندىن سوڭ آيروم رسالە شىكلە باصلدى . حقى ۱۰ تىن ، پوچتە ايله ۱۲ تىن .

«ديگىزدە» (شورادە باصلاندىن سوڭ رسالە شىكلە باصلدى .) مەھرى عالم جان ابراهيموف . ديگىز پاراخودىدە بارغاندە بر قازىقە اوچراب آنىڭ سوزلارنى قاراغاندە خلقىنىڭ بىك كۆپ خيالى اكيىتلەرگە چن كۆز ايله قاراغانلارنىڭ فكر جەھتتە نە فەر توپان ايكانلىقلىرىنى اچق بيان ايتو ايله برگە ، ديگىز كورنۇلارنى گوزل تەسىم ايتلمش قۇق بر حكايلە . حقى ۸ تىن . پوچتە ايله ۱۰ تىن .

«محمد عليه السلام» معتبر اصللردن آلنوب يازلمش بو اثر مەكتەپ بالالارنى دەرس ايتوب اوقۇتورغە ھەم مطالعە اچچون موافقىدۇر . حقى ۲۰ تىن ، پوچتە ايله ۲۴ تىن .

«تارىخ اسلام» ابتدائى ورشدى مەكتەپلەردە مەكتەپ سىلتانى مآذونلارنىن عثمان افندى جىللىر طرفىدىن اچق توكى تلىدە يازلمش بو اثر ، ايكىنچى مرتبە باصلوب چقىدى . حقى ۱۸ تىن ، پوچتە ايله ۲۲ تىن .

«كتب سستە و مؤلفلرى»

ھىدث و سنت عالملرى قاشندە «كتب سستە» دىھ مشهور اولان ھىدث كتابلرى و آنلارنىڭ مؤلفلرى حقدە يازلمش بر رسالە . ۱۳۶ بيتىدىن عبارت اولان بو رسالەنىڭ حقى ۴۵ تىن .

«رحمت الھيە» بو اثر ، موسى افندى طرفىدىن فوزغاتلمش «رحمت الھيە» مسئەسى حقدە ابن القىم حضرتلارنىڭ «ھادى الارواح» نام اثرىك اولان بر فصلنىڭ تەرجىمىسىدىن عبارتدۇر . ايكىنچى مرتبە باصلدى . حقى ۱۰ تىن ، پوچتە ايله ۱۲ تىن .

«جغرافىيە عمرانى» غىمنازىيە و رىئالىي طورغان دەرس كتابلارنىن آلنوب تىزىپ ايدلمش بو اثرنىڭ تلى اچق ، مادەسى بىگىل ، مەكتەپلەردە دەرس قىلوب اوقۇتورغە مناسب . مرتبلى فاتح كرىموف ايله نورالدين آغە يەنەر . حقى ۳۰ تىن ، پوچتە ايله ۳۶ تىن .

«ترويسكى علماسى و اصول»

«جديدە» اصول جىدىدە ايله بالالار اوقۇتۇق شەرا وعقلا دەرس ايدىكى حقدە ، شىخ زىن الله النقبىدى حضرتلرى ھەم برابر اولندىقى حالدە ترويسكى علماسىنىڭ اعلام نامە و عمومى نصيحتلارنىن عبارت بر اثر . ايكىنچى مرتبە باصلدى . حقى ۵ .

«ابن تيمية» اثر : رضاءالدين بن فخرالدين ، اسلام علماسىنىڭ ايك مشهورلارنىن بولغان اوشبو داننىڭ مىسلىگى ، فىكارى و بىر نىچە مەم مىنەلەر حقدەغى نظرى طوغرىسىدە مەمىل معلومات بىرە طورغان اوشبو رسالە اچق توكى تلىدە روسىيەدە بىر نىچە مرتبە اولەرق «وقت» مطبعەسىدە گوزل روشدە باصلوب چقىدى . مشهور ايرلارنىڭ بىنچى جىزى اولوب ۱۴۸ صحيفەدە . بو رسالەدە ، خاسرگە قىر بىك كۆپ كىشلىرگە مەھول طورغان بو بىك عالمنىڭ تەرجىمە خالى و وفانى حقدە خىلى معلومات بىرلەشەر . حقى ۵۰ تىن ، پوچتە ايله ۵۸ تىن .

۱۵ اپریل ۱۹۱۱ سنه

شعبان ۲ سنه ۱۳۲۹

مشورادین و الوغ حادین

علی

(باشی ۱۳ نچی عدد ده)

خبرسز و جهالتلرینه مربوط اولان متغلب اسلام نورهلری «اصحاب آراسنده اولان ماجرانی تفتیش ایتمک، احتمال که بعض صحابه لرگه سو ظن قیلورغه سبب اولور» دیه معقول بر بهانه تابوب کوکللری یغشی، حیل و مکرلردن خبرسز ساده آدملرنی اشانردیلر.

هر کیمنی اوزلری کبی خالص و صادق ظن ایدن بعض معتبر ذاتلر، مذکور بهانهنی حقیقت حساب ایدوب حتی مؤرخلرنک قدوه و نخبه لری اولان ابن جریر و ابن قتیبه کبی عالملرنی - اصحاب ماجراسینی طوغریدن طوغری یازدقلری ایچون مؤاخذه ایتمشلردر

خلافت بحثلرینی تیکشرمکدن، فرض ایدیک بعض بر صحابه لرگه سو ظن قیلنمق احتمالی اولسون، اما بونلردن خبرسزک سببندن سیاست و تدبیر مملکت طوغروسنده اهل اسلام معلوماتسز قالدقلری کوزگه کورلمادیبی؟ هر طرفده مغلوب اولمقلری و هر کون مملکتلرنک بر جزئی قوللردن چیقوب طورمقی مشاهده ایدلمادیبی؟ بونک سببی نه ایدی؟ بونک سببی ایسه ایسکی واقعه لر ایله آشنا اولمادقلری، تاریخ طرفندن کوسترلمش سیاسی ومدنی خطالرنی، اداری و اجتماعی قصورلرنی تعمیر و اصلاح ایتمادیکلریدر. ایهدی بو ایکی مخدورنک فانغیسی ضررلی وفانغیسندن صافلانمق الزم ایدیکنی اوقوچی اوزی بیلور. اجتماعی ومدنی حاللرگه مناسبتلری اولمادیغی حالده بعض پیغمبرلر (علیهم السلام) حقلرنده اولان ماجرالر حتی

فقط اهالینک بویله تاریخ درسلری ایله آشنا اولمقلری مستبد اسلام امیرلرنک شخصی فائده لری ایچون مناسب اولمادیغندن بتون اعوان و انصارلری ایله برلکده بوکنا خلاف طوردیلر، نتیجه سی ده اوزلرنک ظلم و تغلبلرینه بر حد قویلمقدن عبارت اوله چق اوشبو ماجرالرنک اوزلرینی و حدوثلرینه باعث اولان سبب و سرلرنی اونوتدرر ایچون غیرت صرف ایتدیلر. دنیانک اک قورفاق و اک جبن آدملری ظالم و مستبدلردر. عادل و انصافی، مستقیم و حقانیتلی بر آدمک خیالینه کلماش، بیش مرتبه یاتوب بر مرتبه دوشینه کرماش و هملرنی متغبلر کوزلری ایله فاشلری آراسنده غی بر اش حساب قیلوب بونک حقنده جان آلوب جان ویرمک مرتبه سنده بر اش کوررلر و بتون غیرتلرینی، فکرلرینی صرف ایدرلر.

بتون دنیانی تتراتمکده اولان حجاج ظالمک کوز اوکنده شیب بن یزید خاتونی غزاله (*) کوفه شهرینک مسجد جامعینه کروب ایرته نمازی اوقوب چیقدی، مستبد حجاجنک ایسه اوشبو خاتوندن قورفوندن طهارتی بوزولمش ایدی دیورلر.

اوشبو سببندن بتون راحتلری اهالینک غفلتلرینه،

(*) ترجمه سی «مشهور خاتونلر» د.

پك كوپ حديثار يازلديغي كورلور. اوشبو كوپ حديثلر ايچنده، ثابت اولانلري البته اول درجده كوپ دگلر. درست اولانلرينك، احتمال كه بو صحابه لرنك كوپ ثوابلي، الله تعالي فاشنده مقبول بنده لر ايدگينه دلالتلري واردر. لکن بو معنا ايله فضيلت باشقه و خليفه لك دخي باشقه در. شونك ايچون مذکور حديثلرنك بونلرنك امامقلرينه و خليفه لکلرينه دلالتلري شېهه لي اولور.

بو اورنده شېهه سز بر شي وار ايسه، بونلرغه مرتب اوله رق بيعت و يرلهك فضيه سيدر. بو ايسه قطعي صورتده ثابتدر.

امت اوستنه امانت اولنديغندن خليفه لر بتون امت و ياكه امت و كيللرينك مشورتلري ايله نصب ايدلنورگه تيوشلي ايدى، لکن اسلام لرنك اجتماعي حاللري بوگا مساعد اولمادى. ياكى اسلام غه كلهش، جاهلي عصيبتلري ايله شهرت لذتيني اونوتماش مختلف عرب قبيله لري، بويله بر اختيارني سو تصرف ايتيمه چکلرندن امنيت اولمادى. بويله روشده انتخابلر ايچون عموم خلق آراسينه علم و حسن خلق هم تربيه ده فاش اولمق لازمدر. اوشبونك ايچون سوزلري نافذ و قدرلري بلند اولان اصحاب كرام مشورتسز فلانسز، كيسا كدن ابوبكر حضرتلرينه بيعت ويرديلر (۱). كويهمي آزمي وقتلر اوتديگنده سعد بن عباده دن باشقه بتون اصحاب بوگا راضى اولدى. شونك ايچون اوشبو بيعت، بتون اصحاب بيعتى حساب اولنور. اوزينه بيعت ويرلديگي وقتده اولان سبب ايچون اولسه كرك، حضرت ابوبكر اوزينك وفاتندن مقدم اوشبو منصبني حضرت عمرگه وصيت ايتدى.

حضرت ابوبكر زماننده، ايلكدن باش كوتارميش اختلافلر سونوب، مختلف عرب قبيله لري بر نقطه غه جيولديلر ايسه ده بويله حال، عربلرنك مدنيت كسب ايتمكلرندن زياده حضرت ابوبكرنك شخصنه اولان حرمتلرينه مبنى ايدى. زيرا حضرت ابوبكر عربلر آراسنده زياده محترم بر ذات اولوب حتى بونك حقنده حضرت عمرنك: «وليس منكم من تقطع الاعناق اليه مثل ابى بكر» (۲) ديه كينك سببي اوشبو اولسه كرك. شونك ايچون تورلى فكرده اولان و بدويك هم وحشيك اوزرنده تربيه ايدلن بو عرب قبيله لريني ضبط ايدر و نظام اوزرنده اداره قيلور

اعتقاد كتابلرينه يازلديغي و بونلرغه ده «زلت» اسمى ويرلوب شاگردلرگه اوقوتولديغي حالده بتون ملتنگ بقاسينه سبب اوله چق درسلردن نيهون منع ايدلور؟ بوشى، اصحاب مرتبه سي پيغمبرلر مرتبه سندن بيوك ديمك كبي بر فكرگه مبنى دگل، بلكه مستبد اسلام تورلري ايچون اولگيسي ضررسز و صوگيسي ضررلى اولديغنددر.

آمرىقا دارالفنونلرنده روما قانونلري و قرون اولي ايله قرون وسطى تاريخلري درس ايدلديكي و ياپون شاگردلرينه يكرمي قرن مقدمي چين تاريخلري اوقوتولديغي حالده اسلام خليفه لرينه عائد تاريخلرنك اوقولملري دگل حتى يازلمقلري ده اسلام دنيا سنده اولان «طوائف ملوك» طرفندن مكرره كورلمكي طوغروسى عجب بر شيدر.

بو سوزلرمز خصم خاطرلي ايچون فرض غه مبنى اوله رق سويلانمشدر. يوقسه خلافت حقنده اصحاب آراسنده اولان حاللرنك سببلري خصوصي اولمقدن زياده طبيعي شيلر ايدى، طبيعي شيلر حقنده بنده لر البته مسؤل اولمازلر. بونى ايضاح ايچون مسئله نك بر قدر باش طرفينه رجوع ايتمك لازمدر.

اهل علم بيانينه كوره خليفه نصب ايتمك و نصب ايدلنه چك خليفه لرنى تشخيص قيلمق و انتخاب روشلرنى بيان ايتمك حقنده صاحب شريعت طرفندن قطعي بر نص وارد اولمادى. شونك ايچون بو مسئله، امت اوستنه امانت ايدلمشدر اكرده بو طوغروده قطعي بر نص اوله ايدى كبار اصحابدن و انصارنك ابوبكرلري كبي محترم اولان سعد بن عباده (رضى الله عنه) حضرت عمر زمانينه يتشديكي حالده بيعتسز طورماز وشول حالنده دنيا دن كچارگه راضى اولماز ايدى. تراجم النصابه حقنده تاليف ايدن الوغ عالملر، بالاتفاق مشار اليه حضرتلرينك برنچي و ايكنچي خليفه گه بيعت ويرماديكنى، اوچونچي خليفه گه ايرشه آلمادىغنى روايت ايدرلر. اكرده تشخيص ايدوب و ياكه انتخاب كيفيتنى بيان قيلوب نص وارد اولمش اولسه ايدى دورت خليفه نك بيعتى تورلى روشلرده اولماز و برينى برينه ترجيح حقنده فكرلرده مخالفت كورلماز ايدى. هر بر خليفه گه بيعت ويرلديگنده كويهمي آزمي مخالفت قيلوچيلر و بيعتلريني كيرو آلوچيلر اولمشدر.

صوك عصرلرده تاليف ايدلمش اثرلرده خليفه لر حقنده

(۱) صحيح البخارى. ج ۸ ص ۲۶.

(۲) صحيح البخارى. ج ۸ ص ۲۶.

بو کبی آدملر کوب وقتده حتی پک الوغ آغیرلقلرغه ده توزارلر و حقلرنده ایدلمش قصورلقلرنی کورمامزگه صالحشورلر. مسلمانلرنک طنج طورمقلرنی آرزو قیلدیغندن حضرت عثمان پک کوب شیلرگه تحمل ایدر اولمشدر آرتق صبرلر و تحمللر، اخلاق نظرنده و حکیملر فاشنده مدوح شیلردن اولسه ده، حکمدارلر و سیاسی آدملر ایچون بعض وقت بونلرذن ضررلرده کورلور یاکی بدویلکدن چیقوب ده هنوز اجتماعی نظاملرغه الفت پیدا ایتماش قوملر ایچون حکمدارلر بر طرفدن ملایمت و ایکنچی طرفدن ده شول نسبتده غیرت کوسترماز اولسهلر مذکور قومنک افرادینک کوبراک قسمینک تربیه سز معامله قیلمقلرینه یول آچلور. حقیقت حال، حضرت عثمان زماننده بویله اش اولدی. صبر و شفقتدن باشقه عیبی اولمامش بو محترم کیمسه حقنده قیلقدن یاکی آزاد ایدلمش ذاتلر و یاش یلکنچکلر، کیم سوزلر سویلرگه، حتی لقب اسمار قوشارغه و تورلی اسناد و افترالر نشر ایدرگه باشلادیلر. بو کبی سوزلر نهایت الامر افکار عامه نی تشویشلندرگه، یمان اثرلر پیدا قیلورغه باعث اولدی. دوستلری، بوندی اشلرده مساهله یارامادیغنی و فرصت اوتمازدن مقدم قاتیلق کوسترماک لازم اولدیغنی سویلادیلر و چارهلر کورماک حقنده مشورتلر ویردیلر. لکن حضرت عثمان بو کبی حاللرنی صرف اوز شخصنه عائد دیه بیلدیکندن، اهل اسلام آراسنده فتنه باش کوسترماسون دیه همیشه نفسنه جبر ایدوب توزدی و منبرگه بنوب خطبه اوقومقله تیرگه ذمه ایتماک ایله قناعت قیلدی. لکن بو اش مذکور آدملرنک دخی زیاده غرورلرینه و قوتورمقلرینه غنه باعث اولمشدر.

حضرت عمر، اوزندن خصوصی صورتده رخصت آلمقسزین خلقلرنک «مدینه» شهرندن چیت که سفر ایتمقلرنی منع ایلامشیدی. رخصت صور اوچیلرغه ده معلوم بر وعده ایله گنه رخصت ویرر ایدی. خلاصه بو طوغروده اولان حضرت عمر نظامی بوندن یکرمی یل مقدم روسیه ده اولان پاچپورت نظامی قیلندن اولمشدر. روسیه ده مخصوص ادارهلر طرفندن کاغدلرگه یازلنوب اذن ویرلدیکی حالده حضرت عمر بالذات کندیسی اذن ویرر اولمش. فرق ایسه اوشبو قدردر.

(آخری وار).

ایچون مستقل فکری، شجیع و غیرتلی بر آدم لازم اوله چغن حس ایتمش. بناء علیه تردسز فلانسز حضرت عمرگه وصیت ایتمش اولور. اگرده انتخاب اصولی ایله خلیفه صایلامق لازم کلسه ایدی، اکثری اعرابدن عبارت اولان قومنک حضرت عمر کبی سلطنت و قورقچ هم ده بنوعدی کبی نفوذسز بر قبیله آدمینی خلیفه صایلامقلری شبهه لی اولور ایدی. قبیللر آراسنده رقابت قوزغالدیغنده بنوهاشمنک هم سکوت اوزرنده طورمیه چغی ده معلومدر.

حضرت عمر وفاتنده نه طریقه اوزرنده خلیفه لک انتخاب ایدرلسه ده ایدلسون اصحاب آراسنده اولان نامزدلر بیش و آلتی نفردن عبارت ایدی. حضرت عمر طرفندن تعیین ایدلمش «اصحاب شوری» ده شونلردن عبارتدر. «اصحاب شوری» نیچون حضرت علینی انتخاب ایتماکی و نیچون الک فارت آدم اولان حضرت عثماننی تعیین قیلدی؟

اوشبو سؤالنک جوابنی ویرر ایچون حضرت عثماننی انتخاب ایدوچیلر کیملر ایدیکن بیلورگه تیوشلی. حضرت عثماننی رسما و ظاهرا «اصحاب شوری» انتخاب ایتمش ایسه ده حقیقت حالده بتون امت طرفندن صایلانمشدر. زیرا بو حقه عبد الرحمن بن عوف مشورت ایدوب خلق آراسنده اوچ کون یوردی و اهلایه نک حضرت عثمان طرفنده ایدیکنی بیلدیکندن صوگ خاق مرادینه موافق، حضرت عثماننی انتخاب قیلدردی (۱). اما خلق نیچون حضرت عثماننی اختیار ایتدیلر؟ بونک سببی ده ظاهردر. حضرت عمر غیرتلی و قاتیغ اداره لی اولوب مصالح عامه گه موافق هر تورلی نظاملر قویوب طوردیغی معلوم. خلقلر، عمومی مصلحتلر ایچون توزولمش نظاملردن اوز فائده لری وقتنده پک راضی اولسه لرده، اوزلرینه آزغنه ضرر کلدیگنده اعتراض قیلورغه باشلارلر. خصوصا هیچ بر نظام و اداره ایله مقید دگل حرر بلرگه حضرت عمر نظاملری آغیر کورله باشلاوی حتی که بونلرنک عمومما حضرت عمر اداره سینه راضی اولمادقلری حس ایدلنور اولمشدر. ایهدی حضرت عمر اداره سندن نیچوک قورتلورغه بیللی طورمقده اولان خلقنک، بعینه شونک کبی یا که آندن ده بر ایکی مرتبه جسور و مستقل فکری حضرت علینی دگل بلکه حلیم و شفقتلی هم ده یاشلی اولان حضرت عثماننی ترجیح ایده چکلری طبیعیدر. فی الواقع حضرت عثمان حیالی و حلیم بر آدم ایدی.

مقاله:

اخلاق اسلامیه .

(کمال بك اثریندن ترجمه)

بعض بر آوروپا مؤلفلری - نیچوندی - اسلامیتنک
تهذیب اخلاقه اولان خدمتنی باشقه مذهبلرنک خدمتاریله
برابر کورمیلر . یعنی «اسلامیت انسانلرنک اخلاقنی تهذیب
ایتوگه خرسنیانلق قدر خدمت ایته آلمادی» دیلر .

دنیاده اسلامیتدن باشقه بر مذهب بارمی که : احساننی
عدلگه (۱) شریک ایتوب اخلاقنی وظیفه حقوقیه جهل سنه
ادخال ایلمش اولسون ؟ دنیاده اسلامیتدن باشقه بر مذهب
بارمی که : اوزینه ایبارگان افرادینی بر بری حقند - میراث
بلن محرمکلدن باشقه - قرداشلق شرطلرنک همه سی ایله
مکلی ایلسون ؟

دنیاده اسلامیتدن باشقه بر مذهب بارمی که : هر کیمینی
کسب ایتکان مالندن لا اقل فرقده برینی فقیرلرگه تقسیم
ایتەرگه مجبور ایلسون ؟ اگر بعض مؤرخلرنک بحث
ایتدیباری حسن اخلاق «بر یکاغنه اورلغان آدمک ایکنچی
یکاغنی طونه اقلغندن وهر کیمینک دنیادن تجرد ایتوب مغاره لرده
جابلوب باتووندن» عبارت ایسه بزنگ اعتقادمزغه کوره بو
اشلر اخلاقنک مقتضاسی توکل بلکه عاجزلک وضعیفکنک نتیجه -
سیدر . مکارم اخلاق ایسه عاجزلرنک اشی توکل بلکه اصحاب
اقتدارنک صفتیدر .

معلوماترکه : دلیل ، انسانغه بیلمگان نرسه لرینی
اوگره تور ، تاریخ ایسه فیکرنک اونوتقان شیلرینی محافظه
ایتەر . بناء علیه بر آزده اسلامیتنک اک اول ظاهر اولدیغی
زمانلرنی اویلاب قارایق . بعئندن اول عربلر ایچنده - سعد
بن ابی وقاص (رضی الله عنه) ایتکانچه عجم زاده لرنی
اونروب آنلرنک ماللرینی طالاوچیلر ، اک فاضل وشجیع
آدملردن سانالار ایدی . اسلامیتنک شوشندی بر قوم
ایچنده ظاهر بولوبده آلارنک قیلرینی پا کلاو وخلقلرینی
(۱) ان الله یامر بالعدل والاحسان الخ . آیت کریمه سنه اشارت .

توزه تو خصوصنده کورستان معجزه بالغه سی نیچک ایتوب
انکار اولنور ؟ حضرت صدیق (رضی الله عنه) بیک کوب
مال و ثروتکه مالک اولدیغی حالنده بتون ملکنی دین فردا -
شلرینک معاونتینه صرف ایتوب ، اوزی فقیر بر آدم حالنه
باشاونی اختیار ایتدی . مالنک نه حکمی قایلرکه : حیانتنک
هر دقیقه سنی اسلامیت و انسانیتنک اک کچکنه بر ایشی
توغر بسنده فدا ایتدی . هر کون بر نیچه شهید اولوردای
اذا و جفالر کوردیگی حالده اعتقادینی یاشر و بولای طورسون ،
بالعکس اسسی قوملر ، کیمسکین طاشلر اوستنه چیغوب بلند طاوش
بلن خلقه اعلان ایتودن کیری طورمادی . غارده بر نیچه
کیچهلر آباغنی بلانلر و چیانلر چاندیغی حالده مقتدای
مقدسنه فارشو اولان فدا کارلغنی اظهار ایتودن اویالوب
بر مرتبه اولسون «اوف!» دیبه دی . خلیفه اولدیغنده اک
اول خلقنک اک اطاعتنی آنک حقه اطاعتنه باغلی اولدیغنی
اعلان ایتوب بتون جهاننک حسد ایتدیکی خلیفه لک مقامنده
بقا ودوامنی اهالینک استه وینه تعلیق ایتدی .

حضرت پیغمبر ارتحال ایتدکن صکره مکه ، طائف
و مدینه دن باشقه بتون جزیره العرب اهالیسی مرتد اولد -
قلری ومکه ایله مدینه ده کی مسلمانلرنک همه سی ده مرتدلرگه
فارشو یومشاقلق بلن معامله ایتو فکرنده بولندقلری حالده
وجودینک ضعیفلیکی و باشینک قارتلغی ایله برابر یالکنز
باشنه بتون جهانغه فارشی طوردی «جسمه منی یوز مک پارچه
ایتسه لرده پیغمبرمنک بر امرینی بر دقیقه اولسه ده کیچکترمک
احتمالم یوقدر» دیبرک مرتدلرگه فارشی اعلان حرب ایتدی ،
وبعون الله تعالی اسلامنی کفر وارتداد بلاسندن قوتقاردی .
بو صورتله بعضاً رقت بعضاده شدت استعمال ایتو لازم
اولدیغنی کورسندی .

خلیفه اولدیغی حالده - هضما للنفس وتنبيها للخلق -
روملرغه فارشی یبارله طورغان عسکرنک قوماندانی اسامه
بن زیدنک اوزانگوسی یاننده بالان آباق اوله رق بر نیچه
ساعتلک یول اوزاته باردی . وفات ایتدیکی زمان ، مسلمانلر

مايكنه ، دوگه خدمتچى نى آنلانديروب اوزى تزيكىندىن جيتا كلاب كيردى . بو مثالسىز منظره نى كور وچيلرنىڭ بندەلەرگە نمونه (مودەل) اولمىق ايچون ، عدل الھيىڭ بىر يوزندە كورينە بيلچك بىر درجەدە ظاھر اولدىغىنە اينانمىقلىرى مەمكىن ايدى وشولاي دە بولدى .

عجم شاھى كسرى (يزدجرد) نىڭ مزىن سراينى بىر ضربە ايلە بىر توبنە كيچىرن خليفە اسلام ، طوپراقنى توشەك ، طاشنى ياصديق ايتوب مسجىلردە واوراملردە ياتە ايدى . « درفش كاويانى » نى شجاعت شمشىرى ايلەن پارچەلبوب عسكىرىنە تەقسيم ايدىن خليفە واجب الاحترام اللى ، آلتەمش ياماولى بىر خرقة ايلەن وچودىنى اورتە ايدى . چالېشەق ايچون بيلكولگان زمانندە بىر آز بوش وقت فالورسە بيت المالدن آلدىقى بىر لقمە اكهكىنى نفسنە حلال ايتەك ايچون بيت المالدەغى دەرگە اوز قولى بلن قطران سورتە ايدى . استراحت وقتى اولان كيچەلردە بيلە آرقەسنە بىر قاپچىق اكمك آلوب «مدىنە» نىڭ اطرافندە يورى ، معاوتىكە محتاج بولغان فقير وغريب كشىلرنى ازلى و آنلرنى طابوب ياردەم ايتە ايدى .

بىر كون صحرا دە صەيب رومى (رضى الله عنہ) نىڭ تزيىنە طيبانوب ياتە ايدى ، فېروز اسملى بىر اسير كاوب خواجه سندن شكايەت ايتدى . شكايەتندە حقسىز اولدىقى ايچون حضرت عمرنىڭ جواپلارنىنە آچولاندى و كيتكاندە سۇ قەدغە اشارت ايتە طورغان بىر ايكى سوز سويلدى . حضرت خليفە «بو آدم مېنى اوتورمكچى بولا» ديدى . يانندەغى آدملىر «بە آلاى بولماچ نېچون آنى جزالندىرمىسىز ؟» ديدىلر . «نيتدەگى جنابتىڭ جراسى يوقدر» جواپنى بېردى . نھايت فيروز ايرتسى كون صباح نمازندە حضرت خليفە نى آغىر سورتە چراختلدى . مەلىكتىڭ الوغلىرى آنىڭ ياننە جبولدىلر . ايچلرنىن بىرسى «يا اميرالمؤمنين! عبدالله كىي عالم وفاضل اوغلىڭ بار ، اوزكۇن سكرە خليفە لىكنى آكۇا حوالە ايت ، بىز ھەمە بىز راضى و ممنون اولەرق بىعت ايتەربىز» ديدى . آكۇا : «فازلك الله! سىڭ بو سوزدن مقصودكۇ جناب حقنىڭ رىضاسى توگلىدر . خاتوننى طلاق ايتەرگە كوچى بىتمكان بىر آدمنى نېچك ايتوب خليفە ايدەيم ؟ عمرنىڭ اھل واولاد نىڭ خليفە بولوغە احتياجلرى يوق . خليفە لك خىر ايدىسە بىز آكۇا اېرىشك ، شىر ايدىسە اول بىزدن منافع اولندى . عمرنىڭ خليفە لىكنى آغان مسئوليتى اوزىنە دە بالالرىنە دە پتەر» دېمەك جواپ بېردى . (فى الحقيقه ، نھى عن المنكر

آرسنە تفرقە توشودن فورقوب اوزىنىڭ اورنىنە بىر خليفە تەيىن ايتو لازم اولدىغىنى اجتھاد ايتدى . بايتاققە بالالرى وقرداشلىرى اولدىغىنى حالدە چىتىدن فاروق اعظم حضرتلرىنى اختيار ايتدى . اھالىنىڭ حقى اولان انتخاب و بىعتكە رعايت ايتوب بو اختيارىنى دە اخطار و تەوصىە درجە سندن آرتد . بىرمادى . يعنى «مطلقاً عمر خليفە بولسون» دېمىدى . بتون عمرى بو بىنچە ھېچ كېمەسە آنىڭ بىر فەلئەن رىجەمە مش وھېچ بىر فرد ، مشروع بىر مطلبنىڭ آنىڭ طرفەندىن رد اولدىغىنى كورمە مش ايدى .

دنيادە بىر دىن ، تريبە ايتدىكى بىر آدمنى موندندە آرتق دەھانە ياپار ؟ - حاشا - تالېھى ايتەر ؟ يعنى اللھى باصار ؟

حضرت فاروق رضى الله عنہ ايمان جبلىسىنى بېغىبىرنىڭ حضورندە اظهار ايتدى . بىر اوبگە توگل بتون دىناغە صىماسلىق غىرت دىنبەسى ، فرق كشىدن عبارت اولان دىن قرداشلرنىڭ اول وقتغە قىر ياشىرىن اولان ايمانلرىنى بتون جھانغە قارشو اعلان ايتدىرمېچە باصىلامادى . يالگۇز باشنە مدىنەگە ھىجرت ايتدىكى زمان فليچنى بىلنە باغلاب ، اوغنى موبىننە آصوب بتون مخالفلرنىڭ كوز آلدندە كەبە مكرمەنى بىر نېچە مرتبە طواف ايدىرك «من كىتەم آرقەمدىن كېلوچى اولورسە آنىڭ قانى بوش وبالالرى بىمىدر» سوزىلە دشمنلر كى منجوس چەرەلر بىنى تەقىر وپايمال ايتماينچە بىرىدن قىلمد انماغە ھىمت اسلامبەسى ھېچ بىر تورلى راضى اولمادى . يعنى قىرىش اولوغلر بىنى اول شوشى سورتە تەقىر ايتدى و سكرە آقربىن آقربىن مەكەدن چىغوب مدىنە جھتتە عزىمەت ايتدى .

حضرت صديقنىڭ وصىتى و ھىچ بىر كېمەسە مستىئنا اولمادىغىنى حالدە بالعموم مسلمانلرنىڭ بىعت و اطاعتلر بىلە خليفە اولدى . سىز بىل ايچندە اھل اسلامنىڭ مقدارىنى اون مثلى قىر آرتدىردى . قوماندانلرنىڭ بھادرلىقى بىر كشىنى اسير ايتسە آنىڭ ھىر بىر اشندەگى عدالتى يوز مەكشىنى اسلامنى قبول ايتەرگە رغبتلىندىروب دىنبوى و آخروى ھىر تورلى زھمت و مشقتلردىن آزاد ايتە ايدى . «قدس» نىڭ فتھنە كىتدىكى زمان بىر دوھسى بوردە خدمتچىسى بار ايدى . يولدە بارغاندە دوھگە بىر ساعت اوزى آنلانوب بىر ساعندە - عدالە - خدمتچىسىنى آنلاندىرە ايدى . «قدس» گە باروب پىتكاندە آنلانورغە نوبت خدمتچىگە توغرى كېلگانلىكىدىن حضرت اميرالمؤمنين فتح ايتدىكى

طرد شديبلر . اما صو حضرت عليڭ قولنه توشد كدن صكره «جناب حقاڭ جانوارلردن در يغ ايتمديڭكى صونى مين انسا- نلردن نيچك منع ايتيم؟» ديوب خصم فرقه سنه ده صو احسان ايتدى . شامليلر دائما بو صودن كوفيلرڭ جاننه فصد، وفرقه حق شهيدلر يڭ اسكى آباق كييملرينه قدر بغما ايتلر ايدى حضرت على ايسه دائما محاربه دن بوز چو بر گنلر ينى تعقيب ايتمه مك ايچون قطعى امرلر بيره ومقتوللرڭ اوزلرڭ نيقدر نقود وجواهر ولباس فاخر بولونسه وارثلر ينى طاپشمرق ايچون همه سنى خصم طرفنه كوندره ايدى . برادرى عقيلڭ دشمن طرفنه التجا ايتوينه راضى اولدى . اما آنى ممنون ايتو ايچون بيت المالدن تخصيص قيلنغان كونده لىكنى بر ذره قدر آرتد يرماغه هيچ بر تورلى راضى اولمادى . باشقه لردن آرتغراق مستحق اولديغى خلافت اسلاميه شىكللى صور بر دولتنى بر حكمنڭ رايه طاپشمرق مخاطره سندن قطعيا كبر و طورمادى . كندوسنى قتل ايتمك ايچون جراحتلاوچى عبدالرحمن ابن ملجمنى طوتوب كيتور ديلر . نفسى حقدن جناب حقاڭ امرى صادر اولغانغه قدر آنڭ لىتلى طعاملر ايله تر بيه اولنماسنى و راحت توشه كرده باتقرلماسنى امر ايلدى .

دنياده بر دين انسان ايچون دهانه قدر فضائل حاصل ايد بيلور ؟ !!!

اسلامدهغى مكارم اخلاق بو دورت ذات محترمگه مخصوصدر ديب اوبلانماسون ! صحابه لرڭ الوغلىر ندىن قابوسينڭ غنه على طبيعتلىر تصور اولونسه آرلرڭ بولر- لردڭ نورندهغى فرق قدر گنه تفاوت كورنه بيلور .

جناب حسن ، اسلام آرهنسندن تفرقه و اختلافنى بتورمك ايچون حقى اولان خليفه لىكنى معاويه گه ترك ايتدى . امام حسين ، ظلمڭ دنيانى قاپلادىغى بر زمانده يتمش ايكى كشى ايله بونون جهانغه فارسو طوردى . مخدومى زين العابدين ايله قز قوندوشى زينبدين باشقه بتون اولاد افر باسيلر برابر حق يولنده جاننى فدا ايتكانگه قدر همت وغيرت ايتدى . زبير وطلحه رضى الله عنهما نڭ خليفه - لىكگه و اصل اولماقلىرى يالگىز بر محاربه نڭ نتيجه سنه مر بوط قالدىغى حالده جناب مرتضانڭ بر نيچه كلمه سنى ايشتو بلن نزاعدن باش طارته چق قدر حقنى قبول ، انصافنى اختيار ايتوده قدرت ومهارت كورستد يلر . ابو عبيد (رضى الله عنه) حمصنى ضبط ايتوب اهايسنڭ خراجنى آلدقن صكره بر ضرورت بلهن حمصدن چيكمگه مجبور اولديغى زمان

ايچون بر اوغلى حد شرعى ايلن قتل ايدن اويله بر عادل خليفه دن اوز يڭ افر باسنى اشراق مسلمانگه تر جيج ايتمك خطاسى نيچك صادر اولسون ؟ (۱) حضور سعادتنه كو وچيلر ، پد رلر ندىن ، برادرلر نده آرغراق شفقت و مرحمت كورلر ايدى . همده اجل ابكى اير نينڭ آرهنسده طورغان بر خونخوار مستبدنڭ ياننه كرگان شىكللى خوف ودهشت ايله چيغالر ايدى .

باشقه بر دين ومنهبنڭ تر بيه ايتديڭكى آدملر ايچنه بزرگه بر فاروق كورستله بيلور مى ؟ هيهات ! حضرت ذى النور بن (رضى الله عنه) نڭ فتوحات جليله و فضائل عظيمه سندن كوز يوموب ده يالگىز ، سراينده محصور اولديغى زمان كورستديكى فوق العاده مرحمت و مروتنه گنه فاراساق بر منهبنڭ مقدس تر بيه سنى اثبات ايتوگه يتهراك دليل طابار مز : عاصيلر دائما مظلوم خليفه نڭ قاننى ايچمكچى بولالر . ايدى . حتى بر ايچم صونى منع ايتو درجه سنده عذابلاديلر . شفقتلى خليفه ايسه اوز يڭ طرفدارلر ينى مقاتله دن منع ايتودن باشقه بر نرسه اويلامى ايدى . كندو- سنى اولتورمگه قصد ايتوچى دشمنلر ينى حياتلر ينى صافلارغه طارشقان باشقه بر حكمدار و پادشاه تاريخلرده هيچ كورلمشيدر ؟ بر منهبنڭ تويديب اخلاق خصوصدهغى تاثيرى انساننڭ طبيعتنى فرشته لك گه ايلندرسه ده بونلردن ده مكممل بر انسان يتشديره بيلمك قابلميدر ؟ !!!

حضرت مرتضى - كرم الله وجهه - فرينڭ رسالتپناه افندمزگه قصد ايتمك استه دكلر ينى ايشتديكى زمان صباحلرغه قدر فرارش سعادتنه باتدى . اوز يڭ اطرافنده صافلاب بورگان بر نيچه يوز عرب آنڭ حياتنه فاراولچى ايمش كى معنادى اولان اويقوسندن ده محروم اولمادى . متوكلا على الله راحت راحت اويقولادى . صوغشلرده مسلمان قرده شلر ندىن ياننده هر كيم اولور سه اولسون وجودى آشا فالقان بولا ايدى . محاربه لرده يالگىز كوكره گنه بر زره كييوب آرهنسنى كوره بيلگان دشمنغه قاننى حلال ايتو ايدى .

بر فترت زماننده خليفه لك مقامنه كلدى و اسلامدن ايكى فرقه اوزرينه قليچ چيكمگه مجبور بولدى . لىكن محاربه لرنده دائما كندولر ينى هجوم ايدن دشمن عسكر ينى مدافعه ايتوگه همىنى حصر ايتدى يعنى هيچ بر زمان تجاوزى محاربه ده بولنمادى . شامليلر ايسه فرصت طاباقلرى زمان حضرت عليڭ عسكر ينى بر طامچى صو بيماسكه (۱) بونڭ اصلى وارهيدر ؟ «شورا» .

بر فرد نمازینی بوزماس، حضور قلب ایلمن نهاننی اکمال ایتدکن صکره سلاهلرینه صاریلوب دشمننی قهر و پربشان ایتەرلر» .

معاشرانده مشهوردرکه : «بر الشام غزالرینک برنده مجاهدیندن بر صاحب مروت مجروحلارغه صوطاشیر . مجروحلر ایچنده بر طانشینه تصادفی ایتەر . صونی آکا بیرگان زمانده باشقه بر مجروح آچیکر . بونک اوزرینه بو مجروح صونی قولیلر رد ایتوب آه ایتکان مجروحقه بیرلمسنی اشارت ایدر . صونی بو ایکنچی مجروحقه بیرمک استه دیگی زمان اوچنچی بر مجروحنک « و اعطشاه ! » دیگان فریادی ایشتبیلور . بوده صونی اوچنچی مجروحقه کوندرر . صونی آلوب باروچی کوررکه اوچنچی مجروح شهید اولمش . ایکنچی مجروحنک یاننه کلور ، بافارکه اوده وفات ایتمش، درحال اولگی طانیشنک یاننه کیتەر ، برده آکلارکه اوده ارتحال ایلمش . حیاتندن بر رفق فالدیغی زمان آب حیاتندن قیمتلی اولان بر ایچم صونی اوزی ایچوب قرداشلرینی صوسز قالدیرماغه راضی اولمیان ، جناب حقنک شوشندی مروتلی و همتلی غازیلری زمانده ، بوتون اسلام مملکتلری بار واغیارغه آچیق بر مهانخانۀ عاقافت ایدی .

او قدر سخیلر وار ایدی که : بیلده بر نیچه مرتبه یوز مک آلتونفه مالک اولقلری حالده بعضاً افشام طعامنه محتاج قالورلر ایدی بو فتوت و مروتلر مسلمانلرنک ارکلیکینه گنه منحصر ایدی دیب اویلانماسون مخدرات اسلام (ناموسلی فادین و قزلر) دخی مونک شیکلی همت وغیرتله اوزلرینک ایرلری و قردهشلی ایله برابر ایدیلر . «یرموک» مجار بهسندده حاضر بولنان قادینلر خوله بنت الا زورنک تحت ریاستنده اوزلرینه مخصوص بر فرقه تشکیل ایتدیلر ، بر طرفدن :

نحن بنات طارق نمشی علی المنارق
ان تغلبوا تعانق او تدبروا نفارق
فراق غیر وامق .

دیهرک دشمنغه آرسلان کبی حمله ایدرلر و بر طرفدن بیک آروب، مجار به میدانندن بوز چویروب کیری فایتوچی مجاهدلرنک قارشولرینه چیغهرق مؤثر و مشوق نطقلریله اولرنی تکرار مجار به گه سوق ایدرلر ایدی . بعض غازیلرنک « یرموک مجار بهسندده قادینلردن کوردیگمز تضییقنی دشمندن کورمک » دیکلری ناریخلرده مشهوردر . حتی قبل الاسلام « آکله الا کباد » لقبیل مشهور

خرستیانلرنی یاننه جمع ایتوب « بز ایدی حاضرده سزنی محافظه ایتوکه مقتدر توکلمز ، شونک ایچون سزینک خراجکزده ده حقیز فالمدی » دیهرک آنلردن آلمش خراج مالنی اوزلرینه فایتاروب بیردی . عبدالرحمن ابن عوف (رضی الله عنه) جناب فاروقنک خلافت ایچون وصیت ایتدیکی آلتی اصحاب شورادن برسی اولدیغی حالده ، مذاکره باشلار باشلاماس اوزینی نامزدلکدن چیغاردی . سعدبن ابی وقاص وسعد بن زید ، سابقون دن وعشره مبشره دن اولقلرندن باشقه ، برسی کسری دولتنی زیر وز بر ایدن ، ایکنچیسسی روملر ایله اولان متعدد محاربه لرده پک ضرور و شانلی مظفر بتلرگه نائل اولان ابکی بیوک قوماندان ایدیلر . شولای بولا طوروب بونلرغه نسبتاً بیک توبن درجه ده گی کشیلر خلیفه لک دعوا ایتدیکلری حالده بونلر اوزلرینک لیاقت و اهلیتلرینی خاطرلرینه کیتورمیچه کوشه انزوانی (اولاق پوچماق) حکومت سر یرینه ترجیح ایتدیلر . خالد بن ولید (رضی الله عنه) پیغمبر زماننده اوق ، محاربه لرده قوماندان تعیین ایتوله ، شیخین (ابوبکر عمر) حضرتلری ده آنک قومانداسنده صوغشقه کیتهلر ایدی . صدیق اکبرنک خلیفه لک زماننده عرب عجم و روملرغه فارسی اجرا اولنغان محاربه لرده بوزلرچه مظفر بیت عظیمه غه نائل اولوب «سین الله» لقبینی آلمش والوغ بر جهانگیر و بتون عسکر اسلامیه نک باش قوماندانی اولمش ایدی . حضرت عمر خلیفه اولقدن - نصکره قوماندانلقدن عزل اولندیغی حالده - مع الانخار - نفرلکنی قبول ایتوب ده پک کوب محاربه لرده حاضر بولندی . بو ، بیک ضرور و مشهور صحابه لرنی بر طرفقه قویوب ده ، اسملری اولقدر مشهور و معروف اولمغان اصحاب و تابعینگه فاراسه ق آنلرنک ده بعضیلرندن اولقدر مروتلر و متانتلر صادر اولمشدرکه عقللرغه حیرت ویرر . و اقدی ذکر ایدر : « مصرنی فتح ایتمک ایچون کوندرلکان اسلام عسکری بولک کیدرکن نماز وقتی یقینلاشدیغندن بر ساحلیگه ایلرلر و طهارت قیلوب ایکندی نمازینه باشلارلر . بو آرائقی نهردن کیلمکده اولان بر کیمه قومغه اوطورر . بونک اوزرینه نماز اوقوچیلرینی صاقلاب طورغان عسکرلر کیمه ده کیلرنی قوتقارماغه کیتهلر . کیریده گی دشمن عسکری بو فرصتنی غنیمت بیلرک ، مجاهدین اسلام نمازده ایکن ، اوزلرینه هجوم ایتمکه باشلارلر . آرتدای صی همان بتون بتون تلف اولور . باشقه صفده غیلردن بعضیلری یدی ، سگز یرلردن جراحاتلانورلر . بونکل برابر بو فوجه اردودن هیچ

ا طرفنده بولنوب بوماجرانی ايشتوچی آدملر نك قلمبرنگی فداكاراق غایان ایدر. کیمسی بیلدیکنك، کیمسی هیچ بیلمدیکنك بولنه جاننی فدا ایتمگه حاضرلنور. قتل اولونه چیق آدملردن بونارك عددی کوبرهك بولغانلقدن مسابقه گه چیغارار. عقلمرغه حیرت بیروچی بوفداكاراق ظالم والینك طاش قلمنی ده اریتور. والی ده بوجوانمردلر نك جملسنی بر دن آزاد ایدر.

افراد واهالی بر طرف طورسون تحکم وتغلب ایله متصف اولان حاکم و امیرار آرهسنده او قدر فضیلت صاحبلی واری ایدی که: حاللری دهیت فرقلرینك مر وت ایله مشهور اولان الك نامدار رئیسلیرینه غبطه اولونه چیق بر نمونه ایدی.

معاویه ثانی نسانی غرضارینك و باشك هوسلرینك الك قوتلی زمانده آلدیغی ناچار تربیه نك بتون بتونه خلافتی اظهار ایتوب واصل اولدیغی خلیفه لقی مسندنی - بالاستحقاق واصل اولمادیغی ایچون - دنیاده هیچ مثلی کورنمه مش بر انصافی ایله ترك ایتدی و برینه باشقه بر اهل و مستحق اولان برذاتنك انتخاب اولماسنی اهالی گه توصیه ایتدی. ناریخارگه دفت اولندیغی حالده اوائل اسلامده خلافتک طالب اولان، برکشی کورونورسه؛ حکومت، آباغنه کلدیکی حالده رد ایدن، هیچ اولمازسه اون ذاتقه تصادق اولنور. سلیمان اموی بو قدر فر داش و اولادینی بر اقوب خلیفه لکنی عمر بن عبدالعزیز گه ترك ایتدی.

عمر بن عبدالعزیز او امانت یوگینك کندسنه یوکلنه تلمه - سی ایچون، بلکه بر حریرص آدمك سلطنت ایچون صرف ایته چگی همتلردن ده ا زیاده همت صرف ایتدی. بالآخره اهالینك اصراری درجه سسی اوزرینه خلیفه لك مقامنه کیلگاج. فادینك زینت آلتونلرینه قدر - هر نه موجودی وار ایسه جمله سنی بیت الملقه کوندردی. خلیفه وسلطان اولدیغی حالده کوچك بر او، بر قاچر و بر فات ائوابدن باشقه بر شیء مالک دگل ایدی. سند و بر برستان اهالیسنك یاریسی دین اسلامك شرفنی آنك عدالتندن استبدال ایتوب مسلمان بولدیلر. هر برسی بر تورلی فکر و اعتقادگه ایاروب اختلال چیغارمانده اولان آئتمش بش قدر مخالف فرقلر، آنك عدالت و انصافنی ایشتوب کافه سی قورالترینی طاشلادیلر. نهایت کندوسینی بر کوله (قل) زهرلیدی. خائننی طوتوب عمر بن عبدالعزیزنك اولوم توشکنه کپتوردیلر. نیچون بو جنابتنی اختیار ایتدك؟ دیدی، کوله:

اولان «هند» دخی او معار به ده زوچی ابو سفیانك دشمنغه مقابله ایتودن یوز چویردکنی کوردگی زمان قارشوسنه چیغوب و آنك ترگینه صاریلوب: « ناموسکنی موندنه طاشلاب فایده فاجاسك؟ مسلمانلر ایله محاربه ایتدیكك زمانلرده موندی خیانت ارتکاب ایته ایدکمی؟ » دیهرک عصبیت انسانیه و حمیت دینیه سنه تماس ایده چك سوزلر ایله یگیدن معاربه میداننه چویرمش ایدی.

بو عالی خصلتلر بالکیز اصحاب ایلن گنه قائم توگل، آنلردن صوگ کلن اشرافی اسلامغه دخی شامل ایدی. واقعا، متأخرین، خیرات و حسناتده متقدمین درجه سنه قدر وارمه - مشلر ایسه ده باشقه ملاترنك حالنه دخی تنزل ایتمه مشلردر. حق و عدالت ایچون جلاد قارشوسنده، زندان ایچنده، طایاق آستنده شهید اولان ائمه نك، مجتهدینك، علمانك، صلحانك، اکابرنك اشرافنك هر برندن برر وقعه نقل اولونوق استه نیلسه، قاموس قدر بر کتاب وجودکه کلور. قدامی اسلامدن ایکی یوز مگدن آرتق حمیتندان، ظلم علیه نده شهید بولدیلر. دیانت و عدالت جهتلرینه صرف اولنان بر مکارم اخلاق و فضائل انسانیه، الك کوچك وعادی مسئله لر حقنده ده جاری ایدی.

اخلاق کتابلرنده مشهور اولان حکایتلردندرکه: وقتیلر اسکندر به ده مسلمانلرنك بر مسجدری یانار. بونك اوزرینه مسلمانلر خرسیتیانلردن شبهه لنورلر. بر نیچه جکت برگه جیلوب انتقام ایچون خرسیتیانلرنك ملککنگی بر اوینی باندیرلر. اسکندر به والیسی بو جنجه نك فاعلنی طابا آلماس. ظالم بر حاکم اولدیغندن اسکندر به ده غیرت و شجاعت ایله مشهور نبقدر مسلمان جکتلری وار ایسه همه سنی طوتدیلر. کچکنه، کچکنه کاغدلرنك بعضیسنه « قتل » بعضیسنه « قطع ید » بعضیسنه « عفو » یازار و بو کاغدلرینی قرعه اصولیلر طوتدیردیغی آدملرغه تقسیم ایدر. هر کیم قرعه سنه چیققان جزاغه منتظر اولوب طوردیغی زمان، آرالردن برسی کاغدینه قاراب « قتل » یازلمش اولدیغنی کورگاک مایوس اوله رق « اولومه نأسف ایتیم، لکن بر والدوم بار، میندن باشقه تربیه ایتوچمسی یوق، مین اولگاج آنی کیم تربیه ایدر؟ دیه فایغرم » دیوینه باندیغی جکت « برادر! مینم قرعه مه عفو تصادق ایتمش، هیچ کیمسه مه ده یوق، ایده کاغدلر بزنی آلماشیق » دیر. اولگنی جکت، بو قدر ضرور فداکارلغنی قبول ایتودن طارتنور. بو ایسه تکرار تکلیفی و تکلیفنده اصرار ایدر. آنلرنك

سند شیکلی ضور بر مملکتی فتح ایتوچی محمد بن القاسم بکرمی بش یاشنده ایکن مک تورای ظام و جفا ایلن قتل اولدیغی زمان، نهده اشکنجه آستنده ونهده جلادفارشو سنده حیانتنه و اقبالنه ذره قدر تحسیر ایلمدی بالکیز آره تیره: «اضاعونی وای فنی اضاعوا * لیوم کریمه و سداد ثغر» بیتنی تکرار ایتوب دولت اسلامیه ناک اوزی شیکلی وجودی لازم اولان بر عسکردن مجروم اولوینه تأسف ایتنه ایدی. شوشندی، اغراض نفسانیه سنی کامل بر مجاهد ایلن قهر ایتوب باشدن آیاق مجسم بر مروت حالنه کیرمش، هر صنفدن میلیونلر چه ضور آدملرنک بر ملتده وبر عصرده طابولوینه باشقه بر مثال کورستلسونده آندن صوگ تریبه اسلامیه گه تعرض ایتو ایتو ایتو سبیلر ازلنسون.

حضرت پیغمبر ناک ارنجانلندن حضرت عثماننک شهادتنه قدر مقداری یوز ایلمی میلیونغه بالغ اولمش اهل اسلام آرسنک، ولو بر دفعه اولسون قتل نفس جنایتی واقع اولمامشدر. شوندی بر مجاربه و جنکاورلیق زماننده اقوام اسلامیه ناک بو تریبه تینه بر کره دقت اولونسونده آندن صکره اسلامیتکه مرجع بر مذهب اخلاق، تعری اولنسون. یوقسه بر طرفدن حاضرده بورالرنک (ترکیه ناک) اخلاقی آوروپاغه فارغانده آز بوزولمش اولدیغی کینه آوروپالیلرنک کندیلاری طرفندن اعتراف و تصدیق اولنوب طوررکن، بر طرفدن تریبه اسلامیه گه اعتراض ایتمک، بو اعتقادده بولنان آوروپالیلرنک غیرتسزلکلرندن و یا خود غرضکارلقلارندن باشقه بر شی توکلدر. بزم رهبرمز اولان پیغمبرمز «بعثت لائمه مکارم الاخلاق» بیور پیور.

عانهجان الادیسی. «استانبول».

شعر.

آچلق.

وحشی آچلق بار خلقنک دشمنی؛
اول صوقر، یورته جفا، محنت آنی.
زور چوکج ماوتقان قولینه اول بوری،
برگه حسرت، فایغیلرنی اوستری.
صوققانی اشچی خلق، یارای خلق،
اول صوغا کون تون ده طنی ماوتقالوب.
آچکز، دوستلر، قوچاق آچ یارلیغه!
یاردم ایتک فایغولی آه زارلیغه.

سونجهلیدی.

دشمنلرک سنی اولتورمک ایچون مکا مک آلتون بیدیلر،
مینده شول آلتونلرغه آلداندم، دیدی خلیفه، آچهلرین
آلدیرتوب بیت المالغه بیارتدی. کوله ناک اوزینه ده «ایده
موندن کیت، یوقسه مین اولگناچ قصاص ایچون سنیه اولتورر
لر، دیب حضورندن قوغماقندن باشقه بر معاملده بولنمادی.
مسلمه بن عبدالملک - اوتوز سنهدن آرنغراق عساکر
اسلامیه ناک باش قوماندانلغنده بولوندی روملر و تورکلر
ایله بر نیچه یوز مرتبه صوغشوب همه سنده غالب کلدی.
بتون عساکر اسلام آنک قول آستنده هر امرینه اطاعتلی
بر حالده ایکن، بر نیچه مرتبه خلیفه آلماشنولری بولدی.
اول زمانلرده اگر تلاس خلیفه لکنی اوز قولینه آلهق
بیک آسان ایدی، چونکه همه عساکر آنک قولنده ایدی.
حالبوکه هیچ بروفت موندی اشنی خیالنده کیتورمادی،
قوماندانلغنه قناعت ایتوب اطاعتدن آیرلمادی.

بنی امیه خاندان سلطنتنک اشرافندن، اندلس قطع سنک
ایکنچی فاتحی حکمنده اولان «المظفر» خلیفه لک نوبتی
اوزینه کیلگان چافده هیچده قبول ایتمیچه کمال ممنونیت
یلن فرداشنک اوغلی عبدالرحمن ثالثکه ترک ایتدی و اوزی
آنک خدمتنده بولوندی.

موسی بن نصیر طرابلس غربدن شمالا اسپانیانک
منتهاسنده، جنوبا قناریه جزیره لرینه قدر اوزالمش بو قدر
کیک مملکتی تماما فتح ایتوب عدالت ایله حاکم اولوب
طوردیغی زمان، دشمنلرینک اغواسیله خلیفه طرفندن عزل
ایتولوب شامغه کیتورتلدی. حتی اندلسده حاکم اولان
اوغلی عبدالعزیزنی اوتورتوب (اول زماندهغی عادت
اوزینه) کیسک باشینی پایتختکه کیتورتمش ایدی. خلیفه،
موسی بن نصیرنی چافرتوب اوغلینک باشنی کورستدی.
اول آرسلان کوکللی قهرمان: «یا امیرالمؤمنین! اشلگان
ایشک بخشیش توکل؛ زاهد و مجاهد بر آدمنی حقسر
اوله رق اولترتمش سگ» دیمکدن باشقه بر سوزده سویلمدی.
خلیفه ناک حضورندن چیقناچ بعض دوستلری «خلیفه سنی
حقسر اوله رق عزل ایتدی و اوغلیکندی ده ناحق برگه اولتورتدی»
دیهرک آنی اختلال چیغاررغه تشویق ایتدیلر. موسی بن
نصیر ایسه «والله آفریقاده بر نیچه یوز مک عساکرم
و آنلرک ایچنده بر نیچه مک آزادلی قللم باردرکه: مینم
سرورم ایله مسرور و حزتم ایله معزون اولورلر، فقط
موسی ایچون اختلافی و اختلافگه سبب اولهقی احتمالنک
خارجنده در، دیه جواب بیددی.

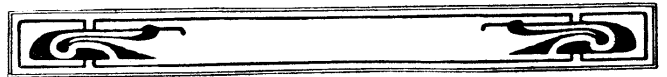
ضعف ایزشدهی، و ایکنچی طرفدن دخی آنلرده فسق، فساد و سفاهت، جهالت، فقر و عجز، عطالت و کسالت کبی صفاتلر میدان آلوب حقایق قرآن و دین الهی بسبتون ضائع اولدی.

ایشته بویله احوال اسلامیه دن استفاده ایدوب خرستیان دنیاسی اسلامنی تحقیر و مسلمانلرنی تنقیص ایتمک و آنلرنی انسانیت درجه سندن دوشرمک، اسلامیت و مسلمانلر ضررینه جفالر ظلملر ایدوب، افترالر طعنه لر فیلماق کبی چاره لرگه کرشدیلر. آنلرنک بویله عمللری ایسه اسلامیتنک نورینی سوندرمک آنی دخی مدنیت عالمنه قاره و باطل قیلوب کوسترمکدر.

گویا اسلامده، اساطیر اولبن کبی حقیقت و اساسدن عاری اولان مجوسیندن عبارت اولوب انسانلره حیات مدنیت، تربیه و فلانلری ویرماز، بلکه انسانلر ایچون عین هلاکت و شقاوتدن عبارت ظن ایتمدرلر. اسلامینتی مدنیت صحیحهدن یراق کوستروب مسلمانلرنی ده انسانیت عالمندن چیقارمق و آنلرنی مدنیتلی اولان خرستیان عالمینک دشمانلری روشنده نجسم قیلدرلر. بونلر فکرینه کوره گویا باشقه لره فالچ کوتارمک، باشقه ملتلرنی استرقاق قیلماق، تعدد زوجات، اسارت نسأ و فلان کبی مدنیت صحیحهده خلاف اولان شیلر اسلامنک اصللرنسندن اولور ایمش. حالبوکه آنلر، اسلامده اولان استرقاق، تعدد زوجاتنک شرط و حکمتلرینی تفتیش ایتمازلر و ایتسه لرده یا گلش تأویل قیلورلر.

شمدیگی زمانلرده مسلمانلق عالمنده تعمیم ایدن: جهالت، فقر و عطالت کبی شیلرینی ده اسلامدن کوروب اسلامینتی همان مسخره قیلده لردر.

(۲) اسلامیتنک حکمنه دوشنمیان ره نان، هانوتو و فلانلر کبی آروپا فلاسفه لریدر. آروپا فلاسفه سی علم و حکمت طریقهده سی ایله حقایق اشیاغه نظر قیلوب هر شینک حقیقتنی تدقیق قیلده لرندن حقیقت انسانیه نیده آکلاملردر. بناء علیه آنلر ایسکی زمانلردن باشلاب بوزمانلره قدر دستور اولنان درلو درلو تربیه اصوللرینک اساسلرینی تدقیق و تنقید قیلورلر. و هر درلو دینلرنک حقیقتلرینه ده انتقاد ایله نظر ایدرلر. حتی، که اساطیر اولیندن باشلاب خرستیانلق، یهودیک و اسلام اساسلری و تربیه اصوللری بونلر نظرندن کچمشلردر. هر بر دینتی (حقیقت انسانیت) اوزرینه تطبیق و قوانین مدنیه

آروپالولر و شمدیکی مسلمانلر.

مسلمانلره همده اسلامه تحقیر و تنقیص کوزی ایله فاراویچیلر آروپاده اوشبو اوچ تورلی فرقه دن عبارتدر: (۱) صلیبیون و میسیونرلر. بو فرقه، خرستیانلق ایله اسلام منده لرنک تاریخی و سیاسی عداوتلرنی فوزغانوب، آراده اولان مهاجمه ماجرالرینی خاطرلرگه نوشروب همیشه دشمنلق دوام ایدوگه خدمت قیلورلر.

اسلاملر ایله خرستیانلر آراسنده ایسکی وقتلرده الوغ مهاجمه و محاربه لر اولدی. شام و مصر، اندلس فتوحاتی و اهل صلیب ماجرالری، اندلس مسلمانلری ایله اسپانیوللر آراسنک اولان واقعه لر، اسلام حکومتی عثمانلیلرغه کوچدینگدن صوگ بونلر ایله آروپالولر آراسنده اولان بیوک محاربه لر اوشبو جمله دندر. عصرلردن بیرو دوام ایدن عداوتلر سببندن مشکات محمدیه ده لمعان ایدن حقیقت نورینی خرستیان عالمی کوره آلمادی. اسلامیه همان عداوت نظر یله باقوب حقیقتنی آکلماز اولدیلر. و ایکنچی طرفدن آنلرنک مسسکلری صرفی، ره بانلقدن عبارت اولدیغندن علم و حکمت ایله بصیرتلی ده آچلمادی و شونک سببندن حقیقت اسلامیه نی همان آکلماز کلورلر ایدی. بناء علیه آنلرنک برنجی مقصدلری نور الهی اولان دین اسلامی اطفا ایدوب، بو دنیادن مسلمانلری احما قیلماق ایدی. بونک حقنده هر درلو چاره لر و فرصتلر قاراب طورلر ایدی. بر وقت دین اسلام جمله دینلرگه غالب بولورده بونک سالکلری اولان مسلمانلردخی بو دنیاغه خوجه اولورلر دبه دائم اندیشه ایچنده ایدیلر. صوگره اصول اسلامیه، مسلمانلرنک کندولری طرفندن تحریف اولنوب اسلامیت دخی خرافاته تبدل ایددی و بو سببندن حقیقت اسلامیت مجبوب فالوب نور الهی اولان دین اسلام سوندی. اسلام اوزرینه هر درلو لکهلر و هر درلو باطل عادتلر و فاسد اولان طریقلر و قاعده لر و هر طرفدن احاطه ایدن سنت جاهلیه لر و مجوسیت دستورلری کروب اورناشدی. بونک سببندن مسلمانلرده حسن تربیه بتوب آنلرنک آراسنده تفرقه لر عداوتلر و بری دیگری اوزرینه مهاجمه لر ظهور ایدوب آنلره

اوزرينده مقابله فيلوب قارامق فلاسفه لر وظيفه لرنندنر. اساطير اولين دن عبارت اولان دينلرنك هيچ برى حقيقت انسانيته مطابق و فوانين عموميه گه ده موافق اولنماديغي و درست تر بيه ويرميه چكى ده معلوم اولمشدر. شونك ايچون حكما نظرندنه بودينلر متروك و مهجور بر حالده فالمشلدر. دخی بهوديت و خريستيانلقنك ده اساسلر بيه علم و حكمت نظرى ايله اصوللر بيه حقيقت انسانيت و مدنيت اوزرينه تطبيق ايدوب قارامقده درلر. اول دينلر ايله علوم و فنون آراسنده منازعه و مناظيره ظهور ايتديكندن روحانيلر ايله علوم و فنون اربابي اولان علما و حكما آراسنده هر دائيم نزاعلر و غوغالر اولنوب بو ايكي مسلك برى ديگرينه مخالفت ايسدر اولمشلدر. بناء عليه بو سببدن آروپا عالمنده ديانت طريقهسى ايله مدنيت طريقهسى بر برندن آبرولمشدر. آروپاده اولان بونچه درلو ترقيات، ديندن اولمايوب بلكه يالگن ارباب علوم اولان علما و حكما نك آثار فكريه لرنندن اولور. و هالبوكه بوشى خريستيانلقنك حكمت و مدنيت اوزرينه مطابق اولماديغه دليلدر.

آروپا فلاسفهسى علم و حكمت نظريه هر درلو دينلرنك اساسلرينه قاراب آنلرنى انتقاد ايتديكلرى كىبى اسلامنى ده انتقاد ايتمك ايسترلر. لكن اسلاميت حقنده آنلر ايكي درلوفرقهغه آيرلوب، بعضيلرى: اسلاميتنك معناسنه دوشمنلر و بعضيلرى آنك معناسنه دوشنوب حتى تحسينده فيلورلر بلكه آنى قبول ايدنلر ده بوق دكلدر. اما اسلاميتنك معناسنى آكلاميانلردن: رهنان، هانوتو و فلانلر كييلر، ميسيونرلر قىيلندن دخی اسلاميتى تحقير فيلورلر. آنلرنك فاشنده گوبا اسلام ده اساطير اولين قىيلندن اولان بر دين اولوب مدنيتيه مطابق اولماز ايمش. و بوگنا دليل ايدوب، اسلاميتنك يوزينى پرده لشم اولان هر درلو خرافتلرى و بوزمانلر ده اسلام عالمينك غايت تدنيك اولديغنى، جهالت و عطالت، فلاكت و اخلاقسزلق اسلاملرنى قاپلاب آلدیغنى ايراد فيلورلر.

بعض فلاسفه لر: حقيقت اسلاميتنى آكلامادقلرندن آنك اساسى نصرانيتدر، دعواسنده اولنورلر. بونلره كوره نصرانيت تحريف اولنوب اسلاميته تبدل اولمش ايمش. بونلر نصرانيتدن پيدا اولمش اريوسيمه و نسطور يه مذهب لرنك برندن گوبا اسلاميت ظهور ايتمش ديه ظن قىيله شلدر. بعضيلرى: اسلاميت، ايسكى كتابلردن اخذ قىيلنوب بر دين صورتنه كرمش ديه ظن قىيله شلر. حاصل درلوسى

درلوچه آكلاب اسلاميت حقنه هر تورلى سوزلر سويلرلر. اگر ده اسلاميت اصل وضعنه دوام ايتمش اوله ايدى، جمله سينك آنى تانيه قلىرى و آكنا اينانمقلرى ده لازم اولوب كلور ايدى. چونكه اسلاميتنك يوزينى قاپلامق اولان هر درلو قارائوقلر، تابعلرى اولان مسلمانلرنى انسانيتدن - چيقارديغى كىبى باشقه ملتلرنك ده اول ديننى تانيماق بيه سبب اولمشدر.

(۳) الوهيت و معنوياتى آكلاميان ماديون و طبعيون فرقه لر بيدر. هر بر حادثه و واقعه لرنى ماده و نواميس اوزرينه اسناد فيلوب ما فوق الطبيعت و ملاء اعلى عالملر بيه انكار ايدن فلاسفه مادييه فرقه لرى، حكمت الهيه و تربيئه دينيه دن محروم اولدقلىرى ايچون: نبوت و ديانت كىبى شيلرنى انكار ايدرلر و اول منبع لردن ظهور ايدن علوم و فاعل لرنى ده جرح فيلورلر. ماديونلر: هيچ بر ديننى افرار ايتماديكلرى كىبى اسلاميتنى ده قبول ايتمازلر. چونكه آنلرنك فاشنده طريق تعليم عقل و فنون اوزرينه منحصر اولمشدر، كه هر بر شى عقله تطبيق قىيلنوب فن ايله اثبات و استخراج قىيلنماز ايسه اولشى قبول قىيلنماز. بناء عليه آنلر، اكثر قواعد دينيه لرنى عقل اوزرينه خلاف كورب فن دخی قبول قىيلماديغندن دينلرى انكار ايتديلر. ماديونلرنك دخی اسلاميت اوزرينه خصوصى تعرضلرى ده وار. بو جمله دن قرآن كريمنك، خالق تعالى كوكلر و جبرلرنى آلتى كونده خلق ايتدى و هم حضرت آدم دنيا دهغى بتون انسانلرنك برنچى آناسى ديه اعتقاد و حضرت حوا آنامرنك حضرت آدمنك صول كيمك سيا گندن خلق اولنديغى، طوفان نوحنك بتون كره ارضنى تماميه قابلا ديغنى اعتقاد كىبى مسئله لر هم ما فوق الطبيعت اولان عرشى و كرسى، لوح و قلم، جنت و تهوغ كىبى عالم جسمانيلرنك وارلغنى اعتقاد كىبى اصول اسلاميه در. ماديون اوشبو شيلر حقنده «بونلرى فنون حاضره مساعده قىيلماز و عقلده قبول ايتماز» دبرلر. آنلره كوره شهديكى تشكىل عالم و طبقات ارض نظر ياتنچه سهوات و ارض عالملر ينك ياراديلشنى ميليونلر و بلكه ده ميلياردلر ايله سنه لر مدت لرنك محتاج اولوب فيز يولوگيا فنارى دخی، بر كشينك كيمكندن ايكنچى كشى خلق اولنديغنى قبول ايتماز. تاريخ طبيعى فنلرى دخی حضرت آدم دن بيكلر ايله سنه لر مقدم، دنيا ده انسانلر بولنديغنى كوسترر. علم هيئت و (فوز موغرافيا) فنلرى و تلسقوبلر دخی اجرام سماويه نك اوستنده: عرش و كرسى، جنات و نيران عالملر ينك وارلغنى كوسترماز.

اوزرينده مقابله فيلوب قارامق فلاسفه لر وظيفه لرنندنر. اساطير اولين دن عبارت اولان دينلرنك هيچ برى حقيقت انسانيته مطابق و فوانين عموميه گه ده موافق اولنماديغي و درست تر بيه ويرميه چكى ده معلوم اولمشدر. شونك ايچون حكما نظرندنه بودينلر متروك و مهجور بر حالده فالمشلدر. دخی بهوديت و خريستيانلقنك ده اساسلر بيه علم و حكمت نظرى ايله اصوللر بيه حقيقت انسانيت و مدنيت اوزرينه تطبيق ايدوب قارامقده درلر. اول دينلر ايله علوم و فنون آراسنده منازعه و مناظيره ظهور ايتديكندن روحانيلر ايله علوم و فنون اربابي اولان علما و حكما آراسنده هر دائيم نزاعلر و غوغالر اولنوب بو ايكي مسلك برى ديگرينه مخالفت ايسدر اولمشلدر. بناء عليه بو سببدن آروپا عالمنده ديانت طريقهسى ايله مدنيت طريقهسى بر برندن آبرولمشدر. آروپاده اولان بونچه درلو ترقيات، ديندن اولمايوب بلكه يالگن ارباب علوم اولان علما و حكما نك آثار فكريه لرنندن اولور. و هالبوكه بوشى خريستيانلقنك حكمت و مدنيت اوزرينه مطابق اولماديغه دليلدر.

آروپا فلاسفهسى علم و حكمت نظريه هر درلو دينلرنك اساسلرينه قاراب آنلرنى انتقاد ايتديكلرى كىبى اسلامنى ده انتقاد ايتمك ايسترلر. لكن اسلاميت حقنده آنلر ايكي درلوفرقهغه آيرلوب، بعضيلرى: اسلاميتنك معناسنه دوشمنلر و بعضيلرى آنك معناسنه دوشنوب حتى تحسينده فيلورلر بلكه آنى قبول ايدنلر ده بوق دكلدر. اما اسلاميتنك معناسنى آكلاميانلردن: رهنان، هانوتو و فلانلر كييلر، ميسيونرلر قىيلندن دخی اسلاميتى تحقير فيلورلر. آنلرنك فاشنده گوبا اسلام ده اساطير اولين قىيلندن اولان بر دين اولوب مدنيتيه مطابق اولماز ايمش. و بوگنا دليل ايدوب، اسلاميتنك يوزينى پرده لشم اولان هر درلو خرافتلرى و بوزمانلر ده اسلام عالمينك غايت تدنيك اولديغنى، جهالت و عطالت، فلاكت و اخلاقسزلق اسلاملرنى قاپلاب آلدیغنى ايراد فيلورلر.

بعض فلاسفه لر: حقيقت اسلاميتنى آكلامادقلرندن آنك اساسى نصرانيتدر، دعواسنده اولنورلر. بونلره كوره نصرانيت تحريف اولنوب اسلاميته تبدل اولمش ايمش. بونلر نصرانيتدن پيدا اولمش اريوسيمه و نسطور يه مذهب لرنك برندن گوبا اسلاميت ظهور ايتمش ديه ظن قىيله شلدر. بعضيلرى: اسلاميت، ايسكى كتابلردن اخذ قىيلنوب بر دين صورتنه كرمش ديه ظن قىيله شلر. حاصل درلوسى

حقیقه خطاها در معصوم « دیه جوا بلاتوق دین ک سعادت دارین نی جامع اولماسندن مرادی آکلایه بامه مکن کلن بر خطا در. چونکه، شرع شریف ک وظیفه سی، پیغمبر لار ک بعثندن مقصد اصلی: انسانلره، بر نگریشینی اسماء حسنی و صفات علیاسی ایله طائیتوب اعتقاد باغلاتوق، احوال آخرت ویوم الجزائی بیان، بنده لار ک عظمة الهیه حضورنک عرض اطاعت و تادبندن عبارت اولان انواع عبادانک کیفیتینی تعلیم و عموماً بنده لار ک مکلفی اولان احکام شرعیه اصولینی تماماً آچوق کوسترمکن عبارتدر. اما فنی مسئله لار ک هر بر قاعده سی عقل و تجربه اساسلرینه بنأ ایدلدیگندن مجرد اولر ایله ده - رسولسز نیسز - بلا شبهه ادراک ایدله بله. شرعی مسئله لرده ایسه - بونک عکسنجه اولارق، فوری عقل و تجربه آرفاسنده توغری یول طابوق مجال درجه سنک مشکل اولوق حکمتینه مینی، جناب حق، پیغمبر لاری کوندرمش و آنلری وحی آلهی ایله تأیید ایدره ک احکام شرعیه بی تبلیغ قبله لرند، جهل خطا و سهودن معصوم فیلمشدر. بو دیدکلام ایچونده، وظیفه لرندن طش و توبان اولان، صرف عقل و تجربه اساسلرینه بنأ ایدله فنی مسئله لر حقیق نیلر معصوم می بوقس، دیه سوز قوزغانوق بعثت و نشر یه ک اصل مقصدینی حقیله آکلما مقندن کلنه بر غفلتدر. دیه ظن ایدهرم.

عمر القرشی (اچکی اوردا).

شعر:

صاغندم.

بیک صاغندم، کونده بازدم خط سلام؛
حسرتندن صارغایب کیدم تمام.
جانقایمندن بیر خبر، دیب زار لانب
نورلی تونلرده چقب آیغه باغام،
مک ندرلر برله خط کوتسه مده مین
کیلمدی فارشی سلام نیک در همان...
صارغایه بر یافنده اول، بر یافنده مین
«صاق و صوق» چه بزنی تیلهرندی جهان
ایندی تاندم افتراق - هجران نه من
اوتقه یاندردی مینی یاشلک زمان...
شیکله نه من، فورقام صاغشلیم تورلیچه -
تاشلاوندن: - الامان و الامان!...

حسین بن یوسف آطلاشی.

ایسته مادیون بویله شیلر ایله اسلامه تعرض فیلولرلر. اسلام حقیقه بویله تعرضلری ایچون شلته و تعیب فیلولرغه بزم حقهز یوق. چونکه آنلر سوزلرینی فن ایله سویلرلر و هر بر سوزلرینی فن ایله تأیید ایدرلر. فقط آنلر حقایق قرآنیه گه دوشنمازلر. بوزمانغه قدر قرآن کریمه ک حقیقی تفسیرلری ده نشر فیلمادی. حقایق قرآنیه و قواعد اسلامیه دخی یاکلی فن عالمنه تطبیق ده ایدلادی. اسلامیت ده ظهور ایدن و دستور اولان علملرده تنقید فیلمایوب هنوز تقلید یولنک قالملر در. بو طوغروده اولان قصورلق هیچ شبهه یوق اسلام دیننده دگل، بلکه اسلام علماسنده در.

امام سرور الدین بن مفتاح الدین.

دین اسلامک سعاده دارین نی جامع اولماسی،

یاخود پیغمبر لارنک عصمتی (۱)

« دین اسلام، دنیا و آخرت سعادتلرینی جامع بر دین » دیمکن مراد، احکام شرعیه و مسائل اعتقادیه لارنک ذکر ایدله سی کی، فنون کونیه لار ک هر بری و هر بر قاعده سی ده اوزینک اساسی اولان قرآن کریم و احادیث صحیبه لرده نوسلری ایله یاد ایدلمش دیمک دگلدر. بلکه دین اسلامک بو اساسلری، آثار کونیه لار ک هر برندن عبرت آلورغه، انتظام عالنده اولان سنه آلهبه به بوی صنورغه اوندی، مطلق «بلگانلر ایله بلگانلر بر درجه ده اولا بیلورمی؟» دیه عموماً علمه تشویق اید؛ دیمک هر بر فنی تحصیل فیلولرغه بیوره.

مونا بو جهندن، دین اسلام دنیاوی و اراوی سعا-
دتهزه کفیل بر دین در دیورمز. بو توغری و درست بر حکم. اما بوکا بنا ایدرک طبیعی و ریاضی کی فنلره مخصوص مسئله لرده آیت کریمه به مراجعت ایتمهک و باکه حدیث شریف روایت فیلمق « بو مسئله لر فنی، بونلر حقیقه آیت اوفومق، حدیث روایت ایتمهک اورونسز » دیه نلره دنیا و آخرت سعادتتهزی جامع، اوشبونک ایچونده انبیاء « دین اسلام بالکیز آخرت امرلرینه گنه خاص دگل بلکه علیهم السلام حضراتی دینی و دنیاوی امرلر ک هر بری

(۱) ۱۱ نچی عدد «شورا» ده اولان موسی افندی مقالسی مناسبتی ایله قلمه آندی.

غلازوف اويانزنده مسلمان قريه لرى .

غلازوف واصلاباده اويانزنده اولان مسلمانلر وحشى حكمنده اولان آر خلقلى آراسنده اوطوروب. آنلر ايله آرالاش معيشت قيلمقه لدر.

بونده اولان مسلمانلرنڭ بو يرلرگه نه وقتلر كلوب اورنلاشقلرينڭ تاريخلى معلوم اولماسده قازان وقاسم صوغشلىرى (؟) وقتنده تارالوب قالمش خلقلر ديه فئكر قيلورغه ممكن. لئكن بو يرلرده قديمىن قالمش ايسكى قبرلر وار. بر مسلمان قريه سنده « اوليا قبرى » ديه مشهور اولان بر قبر اوستنه نگرمان تاشى قىيلندن توگراك تاش قويلمش ايسده، نه ايچوندر بونى دورت كيساك قىلوب واتمشلر. شول سببلى كوب يازولرى يوغالوب قىلوب بتمش. اوقورغه ممكن اولان يازوى بويله در: « لا اله الا الله محمد رسول الله عليه رحمة من الله تاريخ حيات وجم خان زايدش عوان » واتلديغى سببندن بعض جملهلرنڭ باشلىرى و بعضيلرنڭ آخري يا كه اورتالرى يوق، بعض سوزلر ايسه زمان اوتك سببندن شوماروب يوغالمشدر. « حيات » كلمه سندن ايسه وفات تاريخى تخمين ايتمك ممكندر.

اوشبو تريبه، تاغ اوستنده « غوريا قالا » اسمى ايله يورتلمكده و مسلمانلر ايله پچرمان (بيسرمان، بوسرمان) لر قاتوش اوطورمش بر اول اورتاسنده در.

بو تاغ اوستونده دخى باشقه قبرلر اولديغى علامتلردن بيلنه در. آتا بابالردن ايشلوب روايت ايدلمكده اولان خبرلرگه كوره، اوشبو تاغ اوستلرنده صوغشلىر اولمشدر. فى الواقع بو يرلردن آدم سوياكلرى، مسلمانلر طرفندن اشلانمش ايسكى اثرلر، فلچ وخنجر كى صوغش قوراللىرى ظاهر اولوب طورادر. اوشبو سببندن بو يرلرنى حكومت آدملىرى قازوب تيكشره لر وكوب نرسه لر تابوب موزه خانلرگه بياره لر.

بو يرده اولان مسلمان قريه لرى آرلر ايله قاتوش اوطورمشلر وكوبسنيچه آرلر ايله مسلمانلر بر فاميليه گه منسوبلر. يوقسه بو آرلر اولده مسلمان اولوب ده اوقو

و اوقولر اولمادىغى سببلى ايسكى مجوسيتلرينه كير و قايتمشلميدر؟

بو يرلرده مسلمانلرنڭ بوزولمشلىرى (دين تاشلاو- چيلرى) پچرمان (بيسرمان - بوسرمان) ديه يورتولنه در. بعض كيمسه لر غلازوف اويانزنده اولان مسلمانلرنى اصلاباده اويانزنده اولان «نوقرات» مسلمانلرى اوله چقلرين ظن قيله لر. گويا نوقرات مسلمانلرى بو يرلرگه كوچوب اوطورمش ايمشلىر. فقط بو ظن، خطا اولسه كرك. درست، «كيستم» صوى بوينده اولان «نوقرات» دن شاغم (شاه احمد) اسملى بر بابانڭ بو يرلرگه كلوب يرلشوينى روايت قيله لر، لئكن بو، صوك اولمشدر. تابلهمقه اولان اثرلرگه كوره بو يرده اولان اسلاملر پك مقدمكى خلقلردر.

غلازوف اويانزنده بو كونده ۳۰ قدر مسلمان قريه سى وار بونلرده اولان علم و معارف احوالى تأسفگه لايق بر درجه ده در. آرلر نه درجه ده نادان اولسه لر، مسلمانلر شونلردن فرقسز بر حالده لدر. بو قريه لرنڭ كوبلرنده مكتب اسمنده بر شى يوق، اولانلرى ده فائده لى بر روشده دگل. كوب قريه لر پچرمانلر ايله قاتوش اوطورمشلر. پچرمانلر ايسه غرستيان دينده لدر ايلك وقتلرده پچرمانلرنڭ بعضيلرى ايسكى دينلرى اولان اسلام غه رسمى صورته ده كير و قايتمكيلر. صوكره ايسه بو اش گه ده بعض بر مانعلر ظهور ايتدى. پچرمانلر هم مسلمانلر قىيلندن فقيرلر، نادانلر هنرلىرى يوق، بتون اشلىرى ايسكى طرز ايله ايگنچيلك ايتمكدن عبارتدر. لئكن كسب و تجارت طوغر وسنه باشقه لردن آيروم «كيستم» هم «پاجوره» اسمنده ايكى قريه وار. اوشبو ايكى قريه اهاليسى كسب و تجارت ايله شغللنلر، چيتلرگه واروب مال قدروب يوريلر، مسقوا و مكاريه گه واروچيلرى، يخشى غنه سرمايه حاصل قىلوچيلرى كورلدر، لئكن يول باشچيلرى اولمادىغىن اوقو اشلىرى بونلرده ده يخشى حالده دگل...

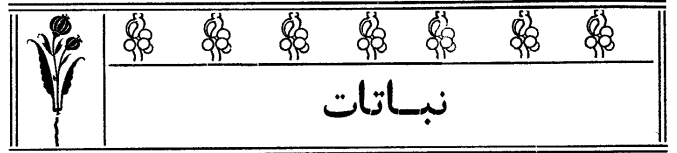
بونلرنڭ معاملهلرى آرلر ايله اولديغىن، آرلر ايسه علم و معرفت، عقل و فراست طوغر وسنده اوزلرندن توبان درجه ده اولدقلرندن شونلر آراسنده مال تابارغه، بايلىق كسب ايدرگه موفق اولمقه لر ايدى. لئكن عمومى اوقولر چيقوب، آرلر اخلاص ايله اوقورغه كرشوب ده، مسلمانلر هميشه ايسكى عادتلرينه موافق تردد اوزرنده عمر كچرسه لر، آرلر بونلرنڭ اوستلرينه چيقوب حاللر ايكنچى روش گه كرمكى ممكندر. شونڭ ايچون مسلمان خلقلرنڭ بايقلرى،

آدملر ھلاک بولا. اگر سببیرسکی بازۋالی کشینک فانی میکرسکوب آرقیلى فارالسە بر نوع بیک کوب باقتیر یەلر کورولور. اما اول باقتیر یەلر سلامت حیواننڭ ھم آدملرنڭ فانیندە بولمى. سببیرسکی بازۋا بلەن چیرلە توچی شول باقتیر یەلر توگل مېکان؟ بو سؤالگە جواب بیرر اوچون، سلامت حیواننڭ فانیندە سببیرسکی بازۋالی حیواننڭ فانی بياروب (آشلاب) فارارغە کیرەك. اول حیوان چیرلی باشلار. اگر باقتیر یەلر ضررسز ایسە چیرلە مەس.

مشهور عالم پاستور سلامت حیوانلرنڭ تیریلری آراسینە مذکور باقتیر یەلرنی بياروب فاراغان ایکان؛ فانیندە باقتیر یەلەرگە ھەر حیوان، سببیرسکی بازۋا بلەن آوری باشلاغان. ھم شوندىن آڭلاغانگە، سببیرسکی بازۋا بلەن چیرلە توچی نرسە شول باقتیر یەلر ایکان. بو نوع باقتیر یەلر حیواننڭ تەننە برسی گنە کرسەدە، بر نیچە ساعتدن صوڭ میلیونلر چە کو بایوب يتوشەدر.

بر عالم بوندای باقتیر یەلرنی کیدیروب ھېچ صو تېگنمای ۴ یل آصراغان، اول: «باقتیر یەلر صوسز، آرفسز ئولەرلر» دیوب اوبلاغان؛ لکن یاڭلشقان. بو باقتیر یەلر ئولە گانلر، یاڭادان ترلوب اورچور وقتنی غنە کوتوب، طوکوب اوبوشوب فنە یاتقانلر. ئلگى عالم شول باقتیر یەلرنی ۴ یلدن صوڭ طچقانلرغە آشلاغان ایکان، آشلانغان طچقانلر بارسى دە تولە مە بلەن چیرلەب فرلغانلر. تولە مە — Сибирская язва نڭ باقتیر یەلرن اوت ھم ازۋیز بلەنگنە بتوررگە بولا. تولە مە باقتیر یەلری ایڭ زهرلی و آغولی باقتیر یەلر جملەسندن. شونڭ اوچون تولە مە بلەن چیرلەگان حیوانلر نڭ تیزەکلرن یاندرارالر. طورغان آبرارن سلتنی صوی بلەن چایقیلر. ئولە کسەسن تیریسى بلەن برگە فازولغان تیرەن چوقورغە طاشلاب، اوستینە ازۋیز سببیرسکی کومەلر. ازۋیز سببیرسکی کومەلر، بر آستندەغى فورطلر چوقوب کروب ئولە کسەنی آشاغاندە باقتیر یەلرنی دە آشاب صوڭرە بر اوستینە ئولەنگە چفوب یوریلر، شول وقتندە باقتیر یەلر ئولەنلرگە بوغولا، بو ئولەنلرنی بر صغر کیلوب آشاسە، یاڭادان تولە مە چیری کوتاریلە... بو کچکنە باقتیر یەلر حیوانلریمز اوچون بورى دن، آیودندە فورقنچلیراق، بوریلر نی قدری کوب آشاسەلردە بو کورنمەگان دشمانلر — تولە مە باقتیر یەلری قدر ھلاک ایتیلر؛ شونڭ اوچون بر عالم: «دشمانلر نڭ ایڭ باوزلری — ایڭ کچکنەلری در» دیمش.

حاضرگی کسب و ھنرلرینە اشانورغە مېکن دگل، بلکە بونلر وقتلی اشلرگنەدر. ھەر حالدە آدم بالالری بوندن صوڭ ایسکی نادانلقلر ایلە عمر سورە آلمازلر، بونی بیلورگە و بر کون ایلك علم یولینە کررگە تیوشلی. ھادی چەچە کوف.

فنی اوفو.

III

کورنمەگان دشمانلر.

بوڭا چاقلی بز، فائۇلی باقتیر یەلر حقندە غنە سویلدەك؛ لکن ضررلی باقتیر یەلردە بیک کوب. وبا (خالیرا)، چاخوتقە، نیف، دیفتیریت، سببیرسکی بازۋا (تولە مە) ھم بونەن شونداى بوغوشلی آورولرنی ھر کم ایشتکانی بار. بوغوشلی آورو بلەن، مثلاً وبا بلەن بر کشى آوری، آندن ایکنچیسینە کوچە، اول دە آوروب ئولە. آندن صوڭ اوچونچى، دورتنچى کشىلر بارى دە بر ایکی کون آوری دە دنیادن کیتەلر، شولای ایتوب خالیرا نیچە مە یوزلەب و مڭلەب انسانلرنی فرەدر. بوندای آورولرنڭ فایدن کیلوب چققانن ونی سببیلی برەودن برەوگە بوغوب یورگانون، ایسکی زمانلردە آدملر بلە آلماغانلر. بیک کوبدن بیری، بوندای بوغوشلی آورولر وقتندە، ھوادە بر جانلی نرسە نڭ وجودن خیاللرینە کیترسەلردە آنڭ نینداى نرسە ایکانون و حقیقتن کشف ایتە آلماغانلر. بوندن ایکی یوز یل مقدم بر عالم، بوغوشلی آورولر ھجومی زمانندە طوپلر آطارغە، تروبالر، بورغولر قچقورغە مصلحت کورگان. اول، «بوغوشلی آورولرغە سبب بولغان کورنمەگان نرسەلرنی، طوب طاولشلی بلەن فورقتوب قاچرغە بولور» دیب اوبلاغان ایدی. البته طوپلر یاردم بیرمەگان. طاولشلی یز سلکتوب کیتسەدە، چیرلر قورماغانلر. اما حاضر مشهور عالم پاستور — Пастеръ نڭ تیر بەلری سایەسنک بوغوشلی آورولرنڭ سبب بیک آچق بلەلر. بیک فورقنچ بر بوغوشلی آورو بار: سببیرسکی بازۋا. بو آورودن کتو، کتو بورط حیوانلری و مڭلر چە

(آشلاماغان)، صوگره همه صارقلرغه (ايلى سینه ده) ترفیق فلان اینله گان طبیعی تولمه باقتیر یه لر ن جیبارگان (آشلا-غان) ایکان. موندنی: ترفیق اینلگان باقتیر یه لر بله ن تلقیح اینله گان صارقلر یگرمی بیشى ده ئولگان؛ اما ترفیق اینلگان باقتیر یه لر بله ن تلقیح اینلگان صارقلر تولمه گه بیرشه گانلر، سلامت قالغانلر.

IV

کورنمه گان جنک لر.

اگر سز میکرسکوب آرقلی بره نرسه نی فارارغه موفق بولاسز ایکان، پچه ندن صغاقان بر طامچی صوغه فاراگز. بر چولمه ک آلوب اچینه بر آز قوری پچه ن صوصالوب، بر جلی اورنغه فویوب ۳-۴ کون طوتوگز پچه ن مورطابور. صوده بیک کوب کچکنه حیوانلر بولور، بیک کچکنه بولد. یقارندن بولارنی البته عادی کوز بله ننگه کوره آلماسز. مذکور صودن بر طامچی آلوب میکرسکوب آرقلی فاراساگز، اچنده بیک کوب کچکنه حیوانلر یوزوب یورگان بر صولی ناریلکه چافلی کورسز. بو کچکنه حیوانلرنی (Инфузорія - نقییه) صوبتی دیوله در. شول بر طامچی صوده، بولار فایوسی نگرمه چ شیکلی ئه یه نه، بالار اویناوی نوسلی برس ن برسی فوالر، بییی لر، سیکرهلر، توروشهلر. قا-یوسی آزق ازله ب آوغه چفوب آون توتوب آلوب کوزگز آلدنده شونی یوتا، میکرسکوب ایله فاراغانده الحاصل بارچه فیلنشلری آپ آچق کورنوب طورادر.

بو بر طامچی صوده بولار کوبهو؟ بولار بنون عسکر، واق جنک لر برله طولغان عادی کوزلردن غائب بر دنیا. بالقلر کولده نیچک ابرکنله ب یوزوب یورسه لر، بولارده شولای بر طامچی صوده (اوزلرینک کوللرنده) ابرکنلاب یوزوب یوریلر. یخشی صاف هوا تنفس اینار اوچون طامچی نك چیتلرینه کیلو بده کیتهلر، آنداغی صافی هوای یوتالر.

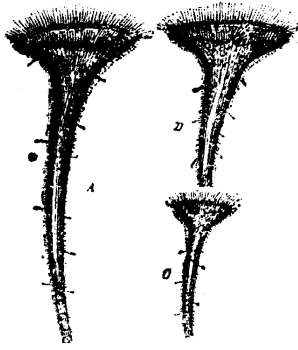
بو اینفوزوریه لر نك طامچی، ئوبکسه سی، فارنی البته یوق. بولماسه ده اوزلرینک حیاتیته سبب بولغان آرقلرنی وهوانی بنون تبریلری بله ن یوتالر، یوریلر، فیملتا یلر، آشیلر، اچهلر تنفس اینلر. بلکه آلا رسیزه ده تورغانلردر، بر اینفوزوریه گه تورنگزئلی، حاضر فیملتای باشلار. (مسکنلرینک)، طامچیلرینک بر چیتینه توز یا که سرکه طامرگز، آلا رشوندوق بو پوچما. فدن قاچارلر، چونکه توز سرکه کبک نی آلا ر بارانمیلر. بر وقت بو صو کبیلر. ایندی آنده یوزارگه صو یوق.

یوغو - بر آورونک سرایتی تورلیچه بولورغه ممکن: تولمه لی کشینک کولمه ک اشطائن، بیه له بن کیو بله ن ده، سؤرن آشاو بلن حتی تنفس اینتکن هواسندنک باقتیریه لری کیلوب کره آلا. بر یل اچنده (ورم) چاخوتقه بله ن ئولگان کشیلر مقدارنچه، نیندای زور صوغشله ده اول چیکلی صالدا ت ئولمیدر. چاخوتقه علتینک ده اوزینه مخصوص اوزونچه چقلر شکنده باقتیریه لری، میقرولری بولادر. خالیراده شولای باقتیریه لری بلن انسانلرنی قروب چغادر. دیقتیریت (طماق بافاسی) بزنگ بایطاق یاش بالارمزی فره. چه چک باقتیریه لری بزنگ مانور و طبیعی یوزلریمزنی شادرالاندروب حتی بعض کیمسه لر نك کوزدن یازولرینه ده سبب بولادر.

بورنهی حکیملر، سببن بیک آچق بلاماسه لره چه چک اوطورته بلنگانلر، اما باشقه یوغوشلی آورولرنی آشلاو بله ن دارولاونی او یلاماغانلر ده؛ پاستور ایسه چه چک دن باشقه یوغوشلی آورولر نك ده آشلاو (تلقیح) اوطورتو بله ن دارولاونی هم کشف اینمشدر. پاستور میکرسکوب یاردمی بله ن یوغوشلی آورولر نك چن سببی هر فایوسنده اوزلرینه مخصوص باقتیریه لر نك اشندن بولد یغنی بیک آچق کشف اینتکن. تلقیح دن مقصد حیواننک یا آدم نك فانیته کرگان میقرولر نك اشینه مقابله ایتمک اوچون کریوات دمویه یعنی فان کره چکلرینه قوت و یاردم بیرودر. بو اعانه و قوت بیرونک ینه میقرولر - باقتیریه لر بله ن ممکن اولدیغی هم کشف ایدلمشدر؛ لکن فانی فونلاو اوچون استعمال اولونه چق باقتیریه لر نك طبیعی قوت و زهرلرندن ضعیفله نولری لازمدر؛ پاستور ایسه باقتیریه لرنی طبیعی قوتلرندن ضعیفله تور اوچون، هواده کویدر، یا ایسه بر حیواندن ایکنچی سینه اوطورتوب، یا ایسه مولد الوموضه غه باطروب فویا ایکان. باقتیریه لر نك بویله ضعیفله نولرینی «ترفیق» دیوله در. ترفیق ایدلمش میقرولر، فائغه فاتوشقان چاقلرنده کریوات دمویه گه مخصوص بر قوت بیروب خارجدن کیلگان باقتیریه لرگه مقاومت ابته در. شولای ایتوب پاستورنک بو بیوک کشفی سایه سنده حاضر هیچ فورقیچه یوغوشلی آورولرنی تلقیح اینارگه - اوطورتورغه بولادر.

پاستور بر نیچه عالملر نك کوز آلدنده ۵۰ صارق کینورتوب ۲۵ینه ترفیق اینلگان تولمه باقتیریه لری آشلاغان؛ اما قالغان یگرمی بیش صارقه تلقیح ایتمه گان

کوتاریب یوروگنه توگل، بلکه شول ئوبن پرتوپلازما سندن یاصیدر .

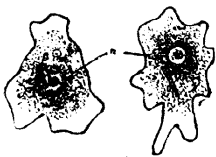

شکل ۲

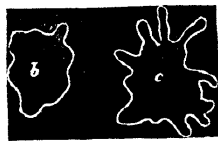
[رسم ۲] ده اینفوزوریه اورطالای کیسلگانی نوشور- لهش، بوایکی کیساک ایکسین برور اینفوزوریه بولوب ئو- سکانلر هم رسما کوره سکنز اینفوزوریه لرنک بتون تنی (اهداب) توکلر بلن فاپلانغان

هم توکلری شبتینا کبک ئوره طوره لر؛ آلا رغه بوتوکلر، نی اشکه یاریلر؟ بالقلرنک فناتلری صوده بوزدره، شونک کبک اینفوزوریه لرنک بو توکلری اوزلرین قیلمداتورغه، بوزدررگه خدمت ایته. کیمه ده یورگان کشیلرنک قوللرنه غی ایشکه کلری یورتورگه خدمت ایته بیت، نه ق شونک کبک. ایندی بز بیلهمز اینفوزوریه لر بر حجیره (یعنی بر کچکنه ئوی، کوزه نهک) Клётка اچینه سالنغان پرتوپلازما هم نوات دن مرکب بولغان کچکنه گنه جانلی فوقلر، کتابلرده بو فوقلرنی هم حجیره Клётка دیوله در. بیرامایه سی - بوده اچنده پرتوپلازما سی بولغان بر حجیره . باقتیریه لرده شولایوق . جانلی پرتوپلازما لی جاری بلن ئه بیلهمز بر آلنغان بر حجیره لر . اما شول قدرسی بارکه، اینفوزوریه لر — Животная клётка — حیوانلر حجیره سندن؛ بیرا- مایه سی هم باقتیریه لر ایسه Растительная клётка — نباتات حجیره سندن در .

فارا ئلی! مونه طاغی عجبهرک بر حیوانچق - جنک [شکل ۳] بونک باشی کوزی، آیاق فولی یوق . بور ایکن ساده، اچنده نواتلی بر یالانچاق پرتوپلازما کیساگی . بوایک ساده بر جانلی حجیره ، اینفوزوریه لرنک آغزلری بار ایچماسه ، بو حجیره نک ایسه هیچ یوق. اینفوزوریه لرنک ایشکه ک خدمتن قیله طورغان توکلری بار ایدی؛ اما بو بسیط حجیره نک توکلری توگل حتی جاری لری (غلافی) ده

شکل ۳

شکل ۴

آباغی فولی هم توکلری بولماسه ده حرکتلنه آلا.

سللی صوینه طا، رلغان مای طامچیلری

آشارغه آرتق یوق مونی اوبلاب احتمال سن «اینفوزوریه لر آچلقدن صوسزلقدن ئولر لر، صودن چغارلغان بالقی ئوله بیت» دیوب ایتورسز یوق، آلا رغه موندای بلا بر نیگه ده طورمی، موندای فاطی وقتلرده ده ئوله رگه آلا رراضی توگلر؛ اوستلری فاطی تیری بلن فابلانه، بو محنت بلا کیتگانگه قدری شولای طورالر . اگر میکروسکوب آرقلی هواده غی توزا - نلرنی فاراساقی تورلی ئوله ن کیسه کلری واق تویه ک فورتلر، جب صاچ کیسه کلری بوتن شوندای نرسه لر . کوررمز . بولار بلن برگه جیولغان توگه ره ک نرسه لرده بولور . بولار کیبوب اویوشقان اینفوزوریه لر، هواده غی توزانلرغه اوطوروب اوزلرینه موافق جیل کوله لر . وقتلر ئوته، جیللر ئه بیلهمز بو توزانلرنی بر جبرده گی صارلقه ایتوب صالا . مونه اینفوزوریه لر یا کادن نرکک ایتهرگه باشلیلار . صوگره بو صارلق طاغی کیبه . لکن آلا رغه نی ضرر کیله؟ یوق ، کیسه نی، آلا ر طاغی شولای ئویوشوب فانتوب طوره لر، توزان بولوب یوریلرده طاغی صوده حیات

بز س-بزمیزده بعض اینفوزوریه لر بزنگ اچهرگه کروب بیک راحت عمر ایتهلر . هم آلا ر صوفندن ده فور- قیلر، عمر بویچه بوزده معیشت ایتکانلری ده بار . بیک آرتق اسسی بولماسه، اسسی دن ده فور قیلر . حتی فاینغان صوبله نده ئوله گان اینفوزوریه لر بولا . آلا ر اسپرت، طوز هم آغوبله نگنه ئوله لر . ئولگکچ البته یوقاریده ذکر ایتلگن روشچه یوری آلایلر ایندی . اینفوزوریه لر هر بر صورده بولادر .

اینفوزوریه لرنک تیری . (جاری) لری آسندن ده جانلی پرتوپلازما هم بار، آنک، اچنده فاراسمان بر «توش» یوزوب یوریدر، تشریح کتابلرنده بو توشکه «نوات - ядро» دیوله در . اینفوزوریه نک ایکن مهم قسمی پرتوپلازما سی بلن شوشی «نوات» یدر . پرتوپلازما هم نوات سز اینفوزوریه بولوی . اگر برسینک پرتوپلازما هم نواتن صغوب آلونسه ، بو کچکنه حیوان - جنک شوندوق ئوله . طشند غی تیریبسی (غلافی) اینفوزوریه لرنک ئوی منزلت گنه در .

اکم توکم لر اوزلرینک ئویلرن اوزلری کوتاریب یوریلر؛ اینفوزوریه لر گه ده شولای دیب ایتورگه بولا، لکن بیک کچکنه میکروسکوب سز کورنمهلر شول . بر اینفوزوریه نک ئوی - اوزینک تیریبسی؛ اینفوزوریه اوزی «پرتوپلازما هم نوات» و بر کورنمه گان جنک اوزینک ئوبن اوزی

بلەن بىرگە تاغىن شولاي بولونوب ۴ بولالار، اندىن صوڭ ۱۶، ۳۲، ۶۴ ھىكدا

۷

كورنمەگان حيوانلار مەملىكتى .

I بوڭا چاقلى بىز يالسىز حجىرەلەر ھىقنەغىنە سويلەدىك، ايندى بىز كۆپ جىولغان حجىرەلەر بلەن بىتون پادشاھلىقى بلەن طانوشىق . بىر افلىسوننى آلسىزىدە قابوغىن صويوب، بىر بولەن آيروب قويىز، افلىسوننىڭ ھەر بىر بولومى گوييا بىر جارى قاپچىق اچىنە سالغان كىك يوقاغىنە جارى بلەن چولغانوب آلغان بولر . بو جارىنى صويوب آلسا كۆز افلىسوننىڭ اينى بىر بىرنە مساوى زورلىقىدە واقىغىنە قوقلاردىن مەركىب اولدىغى كوررسىز [شەكىل ۳] بو قوقلاردىن ھەر بىرسى - اوز آلدىنە آيىم بىر حجىرەلەر . ھەم طىشنىڭ غىلافى بلەن اچىندەگى پىرتوپلازما سىندىن مەركىب در . طاش يورطلار واق كىرپچلەردىن مەركىب اولدىغى كىك افلىسون اينىدە شوشى حجىرەلەردىن مەركىب در . افلىسوننىڭ حجىرەلەرى عادى كوز بلەن دە كوررلىك - اۇرى در . بىر يىنوشكان پىشكان قاربوز آلوب قاراسا كۆز، عادى كۆز كۆز بلەن دە قاربوزنىڭ اينىلەن دە، سەيلەن كىك - ايكىنچى تۈرلى ئەينىكەنە اولدىق - *икра* غە اوخشاشلى جىولغان حجىرەلەردىن قوقلاردىن مەركىب اولدىغى كوررسىز . اگىر سىز چى بەرەنگىنىڭ قابوغىن صويوب آلوب زورايىتە نورغان پىلالا ارقلى قاراسا كۆز مونىكەنە واق قوقلاردىن بىنى حجىرەلەردىن مەركىب ايكانون كوررسىز .

عالمىر، آغاچلاردىن، ئولەنلەردىن، گومبە ھەم كاپوستە وباشقە ھەر تۈرلى ئوسمەلكلەرنىڭ يوقا كىسا كلرىن مېكروسكوب ارقلى قاراب ھەر بىر نىباتاننىڭ حجىرەلەردىن مەركىب اولدىغى بىيان اينىكلەر؛ نىكاكە طاش يورطلار واق كىرپچلەردىن، بالاوز كەزلىرى واقىغىنە كوزنەكلەردىن جىولوب ياسالغان بولا . طاش يورطلار تۈرلىچە - زورلىرى ھەم كىچىكلەرى بولا؛ لىكىن ھەر قايسى بىر ماددەدىن - واقىغىنە كىرپچلەردىن ياسالغان در . نىباتات دە شولاي: آمىرقادە، سويوم بىكە مەنارە سىندىن دە بىوك آغاچلەر بار ھەم عادى كوز بلەن كورنەسلىك در جەدە واق ئولەنلەردە بار . بىر طامچى صاىوغان صودە بو نىڭ كىك كىچىكە نىباتاتنى مېكروسكوب ارقلى نىچە يوز ونىچە مەكلەرچە صانارسىڭ؛ لىكىن زور آغاچلەر ھەم غايىت كىچىكە ئولەنلەردە ھەر قايسى حجىرەلەردىن مەركىب زور آغاچلەردە حجىرەلەرىن

اول تىركەك ايتە: آشى اچە، تىغىس ايتە ھەم، ئوسە ھىركىلەنە ھەم كوبايەدر؛ بونەن جەنىكلىرى ھىسلى بولدىغى كىك بوڭاردە دە (ھىس) سىزوب بار، تورتسا كۆز قىمەلتى باشلار . بو پىرتو - پلازما جىزىنىڭ آشاوبىن قاراب مۇرساڭ بىك قىزى . درىست، آنىڭ آغزى يوق، لىكىن اوزىنىڭ آزوغىن يوتارغە تىلاسى، شونىدوق بىر يىصالما آغز يىصاب آلا دە شونىڭ بلەن يوطا . ھەم بو حجىرە ھەر وقىدە اوزىنىڭ شىكلەن اوزگارنوب طورە: ھازىر اول بىر كىرە (شارغە) اوخشاغان ايكەن، بىر آزدىن صوڭ تىرە يىغىنە ۴ - ۵ طارماق اوسىدرب چىقارە دە بىيەلى شىكلەن آلا، آنىدىن يولدىز تولى بولا، بىر آز كوتىز ئىلى تىرە يىغىنە بىكىمى لىب ئوسمە چىقاروب آلور . آنىڭ آباغى يوق . آنىڭ اورنۇنە، تىرە يىغىنە ئوسمەلەر چىقارە، آغزى دە يوق - اوزى يىصالما آغز يىصاب آلا . آياق ھەم آغزنىڭ آشا كىرەگى دە يوق، چونىكە نىكىنى مۇنى ھازىر اوزىنە نارتوب آلا دە تاغىن كىرە (شار) شىكلەن آلا . بونەن حيوانلەردە شولاي بولسى يوق شول . آخوتە دە آباغى اوزلىگان ات ياكەن آياق اوسىدسى بىك باغشى بولور ايدى دە، يوق شول . زور حيوانلەر بو اشنى قىلا آلەلەر؛ بونى فقط اىنفوزور يەلەر ھەم بىزنىڭ شوشى بىسىط حجىرە كىسا كىمەزگەنە قىلە آلا .

پىرتوپلازما جىزىنىڭ شىكلەن آلا شىدروى، سىلتى يى ايسە صودا صوى اوسىتىنە طامزلىغان مامى طامچىسىنىڭ تۈرلى شىكلەگە كروپىنە بىك اوخشىدور . [شەكىل ۴] طامچى ايكەن ئىكەن يوزوب بورى، صىكەرە پىرتوپلازما جىزىنىڭ شىكلەن آلا شىدروى كىك، شىكلەن آلا شىدورەدر . اگىر سىز مېكروسكوب ارقلى قاراب بونداى حجىرەلەرنىڭ رىفلانوكىفەيتىن كورەسىز كىلسە، طاقولارغە جىم سىيىكان كىك بولارغە دە جىم - كراخمال اونى سىيىكۆز آلار كراخمالنى بىك يارانا . ھەم كوررسىز نە كىفەيتدە اوزىنە جىلى آغز يىصاب كراخمال اونى يوتار . كراخمال اونى ھەمان كىمى، كىمى حجىرەلەرنىڭ اچىنە كروب يوغالور .

بىز يوقارى دە بو كىچىكە جىننىڭ، رىفلانە تىغىس ايدە ھەم ئوسە دىگان ايدىك، لىكىن اول بىك زور ئوسمى؛ بىر آز زمانلەر ئوسكاچ، ئىلگى حجىرەلەر ھەمان عادى كوز بلەن كورنەسلىك در جەدە كىچىكە بولسى دە ئوسودن توقتى . بىزگە نىظراً اول - كىچىكە نىڭ كىچىكەسى . لىكىن ايندى اول اوزنەچە ئوسوب بىدى، توقتادى . ايندى اول ايكى بولمەگە بولونە بىنى اوزىدىن باشقە بىر حجىرە يىصاب، اورطالى بولنوب، بىر اورنىنە ايكابولالار . [شەكىل ۲] بو صوڭقى يارمى اولگىسى

تربیه و تعلیم

عقل نیچک تربیه ایدلملی؟

۴ - بو سوغقی بختنک نتیجه لرندن برسی ده شولدر: هر بر علمده ایك اول ایشیدو و تجربه ایله بیلینه تورغان نرسه لر دن باشلارغه تیوش؛ اوندنصوگره فکر واستدلال طربقیله بیلینه تورغان نرسه لرگه تدریجی صورنده آباق آلامق لازمدر. چونکه انساننك تاریخ ترفیسی بزگه كورگه زه كه: هر بر علمنك قواعد و قوانینی شول علمنك آلهه کینویندن و ایشله نوویندن طوغه مشدر. زیرا محسوسات واسطه سی و اونك یاردمی ایله معقولاننی ادراك ایتمک انساننك طبیعتی مقتضیاتندندر؛ یعنی عمل، تجربه نك، قواعد عامیه نی ترتیب و تنسیفدن هر حالده ایلك اولولری لازمدر.

چونکه قواعد، اجزای علمنك یكدیكریله بریگه رك بر نظام تختنه کیروویندن عبارتدر. بو ایسه او علمنك جزلرینی بیلمه سدن و قولده ایتمه سدن بورون البته ممکن توگلدنر. بناء علیه: انسان، عمل و تجربه، حواس واسطه - لر یله قناعتله نیرلك قدر جزئیات آزق جیماسدن اول هیج بر علمده استنتاج و تعقل یولینه کیرمه ملیدر.

مثلا: لغتلر نك تگون و ایشله نولری، فصاحت، بلا - غتنك ایك یوغاری باصقچلرینه قدر ابرشولری ایسه، صرفی، نحو و باشقه لر کبی قوانینلر نك قویولورندن البته مقدمدر.

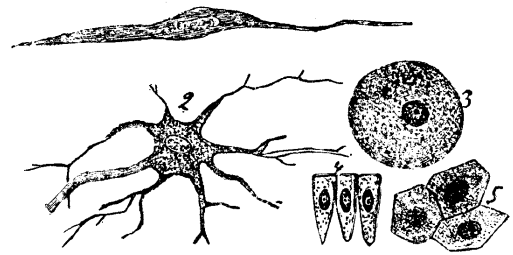
بناء علیه؛ بالالارغه نیندی ده بولسه ده بر لسان اوگره نیلدیگی زمان، هر شیدن اول او لساننك لفظ وتر - کیملری تاما اوگره نیلیرگه و کوکلگه سیگدیر یلیرگه تیوشدر. اوشبو صورته بر سرمایه حاصل ایدلدکنصوگره او لسانغه خاص بولغان قواعد و قوانیننی اوگره تئك غایت بنگل همد فائده لی اولاقچنده اصلا شبهه یوقدر.

۵ - یوغاریده مذکور قاعده دن چیغارلمش ینده بر نتیجه واردرکه: اوده: تربیه ده شاگردنك اوز اوزینی (نفسنی) تعلیم ایته بیلولرینه، شاگردلر نی اوکا آلیشدر - غه بیک زور اهمیت ویرلهدندر.

شاگردلر نی، بیلگان نرسه لرینی تطبیق ایتدیرمگه،

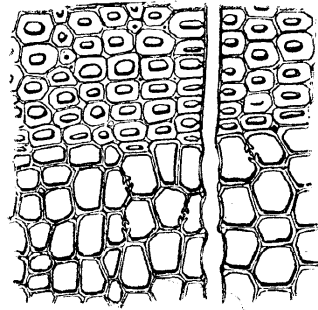
صاناب چینگه چغه آلهاسلق اما دنیا ده شوندا ی نباتاتلر ده بار، فقط برگنه حجیره دن مرکب. حجیره لر آز بولسه اول نبات - کچکنه نی قدری کوب بولسه - شول قدر زور هم بیوک. نباتات نك بتون وجودی، طاملرلی، یافراقلری، اورندیلری، فامللری، بوتاقلری هم چچکه لر ی باری ده حجیره لر دن مرکبدر.

آدم و حیوانلر نك یوقاغنه بر کیسه ك تیری لرن - ایتلرن میکرسکوب آرقیلی فارالوب، بزنگ هم حیوانلرنك ده تیری لری، ته لری حجیره لر دن مرکب اولدیغی بیک آچق بلونمشدر. دنیا ده هیج بر نباتات و حیوانات یوقدرکه حجیره لر دن باشقه بر نرسه دن مرکب بولسون. [شکل ۵]

ش . ۵ .

آدم لر جسمینك ترکیب ایتدیگی هر نورلی حجیره لر ی .

ش . ۶ .

بر آغاچ کیساگینك میکرسکوب آرقیلی کورنوشی .

اینفوزوریه - بو بور لوگان کبک اچنده تشی هم صیوق نرسه سی (پروتوپلازما) هم جاری - سی بولغان یالکیز بر حجیره؛ بیرا مایه سی - بوده شولای. لکن باشقه نباتات هم حیوانات ده بویله یالکیز حجیره گنه بولهای، نیچه مسکلر چه حجیره لر دن مرکب بولادر. بر یوان بوره نه - نیچه میلیونلر چه حجیره لر دن مرکب در. یالکیز حجیره بیک تیز کره (شار) شکن آلا ایدی. لکن کوزگه رنگان، وله نلر ده اوستنی اوستنه ئویولوب جیولوب طوردیغندن حجیره لر کره شکلنده گنه طوراً آلمیلر. آستدنده، اوستدنده قابرغه دنده قصولغاچ برسی - مستطیل - اوزونچه شکلگه؛ ایکنچی برسی - جه ینکی؛ او چونچی سی - بولدز شکن آلا. بعض وقت که رزده گی کوزنه نك نوسلی بولا.

(آخری بار).

مرتبى علی رفیقی.

ایدوب چیغارمقدر. اوزلرینی اوزلری تعلیم ایدهرگه اونلرنی اوگره تیکدر. بو فرقه شونیده اونونماسونارکه: اگر تعلیم طوغری بر اصول و نظام اوزهرینه ترتیب ایداسه ایدی، اوستونلک بوکوندهگی کبی بعض خارق العاده زیرهک یا که خصوصی تعلیم کورگان شاگردارگه خاص اولماس ایدی. بلکه اورتاچه بر زیرهک کنگه مالک بولغان هر بر شاگرد، آزغنه بر مساعده و یاردم آرقاسنده بتون اغبرلقارنی کوتره چک وهر توری اوزون بوللرنی هیچ بالقالوقسز قطع ایدهرچکدر. فایده که: یاش بالالارنک ذهنلرنده گیزمکده اولان ملاحظه، بحث، استنتاجلرگه دقت ایدوچی معلملر؟ یا که بالالارنک اوز فکرلرینه صیغدیرا آلدقلری همه آکلا یا بیلدکاری نرسه لرنندن اظهار ایتمکده اولدقلری نچکه ملاحظه لرگه قولاق سالوچی مر بیلر؟ او کوردکاری ملاحظه، استعداد وقوه لرننک همه سینکده هیچ بر کیمسه نک یاردم و مساعده سندن باشقه، بالالارنک فقط اوزلرینک گنه قازاندقلری مالی اولدیغنی، ولرینک گنه جیبا بیلدکاری معارفنک بیبشسی ایدکنی آکلاوچی استاذلر؟ شاگردلرگه هر شینی اوز آغزمزدن اوگره تیرگه مجبور بولوومز، هر نرسه دن اونلرنی اوزمز خبردار ایتمگه محتاج اولوومزنک سیمی ایسه، بالالارده بولغان بر آکفرالقی توکل، بلکه اوز آکفرالغمز ایدکنی بیلوچی، اوز نادانلغمز نک آچی بیبشسی ایدکنی آکلاوچی، آکلابده اوز قصورمزی اعتراف ایدوچیلر؟ هیهات!

بز بر طرفدن هیچ توفتاوسز، شاگردلرنی اوزلرینک لنتله ندیگی و کیره کسندیگی حقیقتلردن آیررغه طرشه مز؛ طبیعتا و خلقنا مفتون اولدقلری بو حقیقتلردن اونلرنی اوز افلاشدیریرغه بار قونمزنی صرف ایتهمز. ایکنچی طرفدن اونارنک ادراک دائره لری صیدیرمی، وقوتلری جپتمی تورغان بیوک معلوماتنی قولالقرینه کیلوب قویامز، شول سببلی بز نک ویردی کمز بو معلومات کندیمز چه فی قدر تملی و عالی اولسه بیل - ذاتا کندیمز چه اولدیغی اوچون - اونلرنی هیچ بر وقت لنتله ندیرمی و بز نک تاوشارمزده اونارنک قولالقرینی هیچ بر صسورتله خوشلاندمیرمیر. اگر او مسکینارنک ذهنلری، تقدیم ایتدی کمز بو معلوماتنی قبول ایتهمزسه، اولوقت بو تهمسز آشمزنی نیچکده بولسه اونلرغه قبول ایتدیریر و آشاتیر اوچون هر توری غیر طبیعی سببارگه کیرشودن کیری توریمیز: بالالرنی قورقونماز، فینیمز بو صورتله اوبیچاره لرنی جبرلرگه، اونلرغه هر

اوز باش و معلوماتلرینی قورال ایدهرک استدلال و استنتاج ایدله مگه اونلرنی قزدیرمی و اوکا آلیشدیرمی مر بیلر نک ایگ بر نچی وظیفه لرننددر. شاگردلرنی، فقط باشقه لرنک آغزلرنندن ایشینکان، ایشینوبده بیکله گنه نرسه لرنینی تاقلدانوب سویله تیرگه عادتله ندیرمک، اونلرنی بر جازلی «غر مافون» حالینه ایدله ندیرمک قطعیا درست توکلدر. عالم انسانیتنک بو قدر ترقی و مدنیتکده مظهر اولولاریده یالغز اوز اوزینی تعلیم و تربیه آرقاسنده در. نجاج و اوستونلکده شول عهومنک، یعنی عالم انسانیتنک توندیغی بولنی تونمقده و او بولدن کیتمکده در.

خصوصی تحصیلده بولنان، اوز اوزینی تعلیم و تربیه ایتمگه غیرت و اجتهاد ایدهن بعض شاگرد و یاشلرنک هر کسندن آله بولولاری وهر توری مکافاتقه بارچه دن بو. رون اونلرنک قوللرینک صولولاری ایسه کوز آلمزده در. بنا برین تربیه ده ایگ اهمیت ویریله چک شی، شاگردلرنی اوز اوزینی تعلیم و تربیه ایدهرگه آلیشدیرمی و اوکا مستعد بر حالگه کیترمک ایدکنده اصلا شبهه بوقدر.

اما مکتبلردن آلدیغی علمگه فداغنه نوچیلر، کوز - لرنینی مکتب قویماسندن طیشاریغه اوزدیرماوچیلر، همه اوستونلک شول مکتبلرنک توندیغی بولده غنه دیوب اعتقاد ایدوچیلر ایسه، هیچ بر وقت استاذلرینه بر کون استاذ اولورمز دیبه امید ایتهمسونلر! شونیده سویله یه - لم که: بو اعتقادده اولانلر یا که معارف ایشینینی اداره ایدوچیلر انسان، اوزینی احاطه ایدن بیک مهم و کیره کلی شیلرنی استاذسز اوگره ندیکنی، شولابوق انسان، اوز قومینک تیلینی یارده چیسز بیلدیگنی، هر صیینک مدرسه خار جنده اوز اوزیندن بیک کوب تجربه و حکمتلر حاصل ایتدیکنی، ممارسه ایتدیکی شیلرنده بعض بالالرنک اظهار ایتدیگی خارق العاده ذکاوتلرنی، بو قدر اغیر اولان اصول تعلیمگه فارشی کوکس کیره رک اوستونلک تابقان عقللرنی ایسلرینه توشورسونلر! بر آز اونلرنی ملاحظه ایتسونلر! ایشته بونلرنی ملاحظه ایدهرارسه یقینا بیلرلرکه: تعلیمدن مقصد: شاگردارنک باشلرینی بر صاوت فرض ایتوبده دنیا ده محتاج اولاچی آزلرینی او صاوتقه دفعتا طولترمی توکلدر. بلکه هر زمان و دقبه ده محتاج اولدیغی آزلرینی اوز فولیله جبارغه؛ آلدن ده، آرتندده؛ اوکندن ده، صو - لندده فائده لانونب هر وقت خزینه سنی اوز کویله آرتدیررغه شاگردلرنی آلیشدیرمی و اوکا یارقالی کشی

بناءً عليه بر يولنك فائدهلى ايدكنى، نظريات نى قدر اثبات ايدهرسه، ايتسون؛ قولمدهغى بودوربين، او يولنك بزنى چامور و صازلقلرغه ايلتوب كيرتهچكنى كورسه تيرسه، يعنى شاگردلرنك فلبارنده شادلىق و لذت اويغاتمايه چق ايسه، درحال او يولنى بر طرفه آطوق بزنگ اياك بيوك بورچمزد. چونكه بزنگ نظريات و دليللرمزدن دها توغرى و اعتمادلبراق بر دليل واردركه، اوده: بالالرنك طبيعتلرى و اونلرنك اظهار ايدهچكى پسيقولوژى علامتلر- در. زيرا ذهن، سلامت اولديغى وقت: اوزينه فائده ويرهچك، اوزينى اصلاح ايدهچك هر عملدن مطلقا شاد- لانا واونك ايله لذتلنه همده فائدلانادر. اما بوزق و فاسد اولان هر عمل، بونك عكسنجه ذهننى تيز طويديرير، آريتر و اوگا بر تورلى ده لذت اثرى وپرمهز. بالالرنك درسكه فارشى بعضا اظهار ايتدكلرى نفرت ايسه، اصلا اونلرنك طبيعتلرندن نشأت ايتمش دكلدر؛ بلكه اصول تعليمنك چوروكلكندن طوغهش بر نتيجه مضره در.

عبدالعزیز موسی . « سیمی پالات » .

مرسد و مخاره

غالجات. « تاريخ اسلام » اسمنده اثرنك (۲ نچى طبع ۶ نچى صحيفه) « عادنك بالاسى شداد، پاشاه اولديغنده الوهيت دعواسى قيلدى و جنت گه نظير ايدوب زور و مانور باقچه ياساندى. اول باقچهغه - باغ ارم - ديرلر، قرآن كر يمه آگا بر توريه واردر. وشعرا بيننده ضرب مثل اوماشدر » ديه ذكر ايدلمشدر. منكور باغ ارم - گه قرآن شريفنك قانغى آيتنده توريه وار ضرب مثل اولنمقده اولان شعرلر نه كى شعرلردر؟ منكور واقعه نك اصلى وارميدر؟ اوشبو استفهاملر مزنگ جوابى « شورا » ده يازلسه ايدى.

معلم: امير بن عبدالقهار.

« شورا » : بو طوغروده ضرب مثل اولان عرب شعرلرى بزگه معلوم دگل. توريه اولسه « الم تركيب فعل ربك بعاد ارم ذات العماد التى لم يخلق مثلها فى البلاد » آيتنده اولور ايدى. فقط انتقاد ايله مشغول اهل علم

تورلى ظالمقارنى فيلورغه اوزمز اوچون كيك بر يول آچامز. بزنگ بو حركتمز، صواب كورديكمز بو اصولنك نتيجه- سى نى اولا بيلير؟ البته شاگردلرنك ملكه لر ينى بوزو، علوم و معارفدن اونلرنى بيزديرودن باشقه بر شى توكلدر. اگرده حقسز اولارق شاگردلرگه اسناد ايتمكده اولديغمز آكفرالى همده توتديغمز بو باراقسز اصول تعليم، شاگرد- لرنك نفسير و بيانندن باشقه بر شى آكلى آلماولرينه سبب اولسه، شاگردلرنى ده شول درجه گه ايريشدبره آلسق اولوقت: « منه ! . . . تعليم، اوشبو ره وشچه گنه بولورغه تيوش، بوندن باشقه چه ممكن توكل. » ديه بر نتيجه چيقارامز؛ هر درسنى تيوشليسندن زياده بيان و شرح ايدهرگه، شاگردلرنك محاكه لر ينه اصلا اورون قالدير- ماسقه بار قوتمزنى صرف ايتهمز. ايشته: كوريله كه؛ اگر توتديقمز يول بزنى عجزلك چوقرينه توشورديمى؟ اولوقت عجزلكمزنى و اقتدارسزلغمزنى، شول يولنى توتارغه اياك برنچى سبباردن ايتديروب كورسه تهمز. بناء عليه؛ معلملرنك تجر به لرى و اونلرنك توتدقلىرى يول؛ بزنگ كورسه تديكمز بو اصول تعليمگه فارشى تورورلىق بر قوتگه مالك اواما- ديغى كى؛ اوگا فارشى دليل ايتديروب كورسه تيرگه ده ياراقلى بر حقيقت توكلدر.

بو ذكر ايتديكمز نظريه لرنى ملاحظه و ادراك ايدهلر ايسه، جميع احوال و اوقاندهده طبيعت يولى او- زه رينه بورودن كبرى نورماسلر و اوگا ايبه روده ده هيچ بر ضرر يوق ايدكنى بيك ياخشى آكلارار ظن ايدهرم. بناء عليه، استاذلر؛ ايستهر زورلرده، ايستهر كچكهنه لرده اولسون ذهنگه هر بر فرصتنى و برملى و بخش ايتميدر- لركه: ذهن او سايه ده اوز اوزينى تربيه ايتسون و ايبسته- ديكى معلوماتى جيبا بيلسون. بوندن باشقه بر يول ايله ملكه لرنى آرتديرمق قوت و نشاطك مطلوب بولغان درجه گه ايريشدبرمك ممكن توكلدر ديه بيلهم.

۶ - تعليم و تربيه يوللرينك قيمت معنويه لر ينى اولچى تورغان ميزان بولورغه لايق بر سؤال واردركه، اوده: - تعليمده توتديغمز يول، شاگردلرنى لذتلنديره- مى، اونارده بر شادلىق اثرى حاصل ايتهمى؟ - سؤالندن عبارتدر. اگر تربيه يرلر ينياك فايوسى فائدهلى و مقصوده موافق ايدكنى بيله و آبرا آلماسق، درحال اوشبو سؤالنى خاطر مزغه كيترملى؛ اونى كوز اوگهنده « دوربين » اور نينه توتمالى مز.

اشعار

قوغزلىر حكايه سى .

چووار آط .

(« مسلمانن دن ») .

« طوقنامش » خاننك بهادر اوغلى ، اسمى « جهده گه »
 قارا قارشى صوغشوى برله مشهور ايدى - دى .
 شول زمان قالمقلر اچنده « بوسه نچى » خان ايدى ؛
 هر ايكيسى برگه صوغشورغه سوز قويغان ايدى .
 صوغشو ميداننده « جهده گه » چووار آطده ايدى ،
 خان « بوسه نچى » حاضر اولوب ايگ آن صفده ايدى .
 كبتدى صوغش ! « جهده گه » قاچ ، تگى يودرق بله ؛
 چووار آط آرتينه چغوب قويورغن قالمق ئله .
 صول قولى قويورقنى طوتقان ، اوڭ قولى قارشى نوشه ،
 « جهده گه » نك قاچ ايله صوغشوى بوغغه كپته .
 (قاچى آنك بوككه له نگان ، صوزسه اون آرشن بولا ،
 بوككه له نگان كپلاشنده ، فسقه - بر آرشن بولا) .
 « جهده گه » كوره : ناچار حال ، اش همان آرتقه چيگه ،
 بوشقه كپته كپزه نولر ، دشمان نه كرنلېب چيگه .
 شوندى « بوسه نچى » باطارغه چقانينه اوكنه ،
 آپتراب يومشاره كوڭلى ، يالواره ته كريسپينه .
 « نهى خدايم ! بيرچى ياردم ! آسقه قالا بيت قولك ! »
 كپزه نوب كپسه قاچى برله اطنك قويورغن ،
 كوز بوموب آچقان اراده چووار آط چاوب كپته ،
 بيلسگيلى صرفنى چغوب اوتنده صوغش بته .

« مونه شوڭا چووار اطنك قويورغى
 فسقه بولغان » - اوبلى بوكه قوغزى .

سعيد سونچله لى

خبرينه كوره بو واقعه نك اصلى بوقدر . محمد بن جرير
 طبريدن باشلاپ انك توبان لرينه قدر اولان مفسر لر نك
 مذكور روايتنى تفسير لرينه يازولر ينه تأسف ايدر لر .
 اوزينك مسلكينه موافق كلديكندن اولسه كرك بو حكايتنى
 خازن ، غايت روعلى روشده يازمش و : « اوشبو جنت
 حكايتنى كعب الاحبار ، معاويه حضورنده سويلاديكندن
 صوڭ : - سنك زمانكده قيافتى ، بوبى وتوسى شوپله بويله
 اولان بر كيمسه بوغالهش دوه سمينه ايزلرگه چيقدېغنده
 مذكور جنت گه كر رديه ياق باغينه قارانديغنده بر كيمسه گه
 كوزى نوشدى ده - والله مذكور كيمسه اوشبو ذاتر
 ديدى ، فى الواقع مذكور آدم شول جنت گه كرمش ايدى »
 ديه نهام قيلولر . اگرده بو روايت درست اولسه ايدى
 حضرت عمر گه فاراب : « اوچ كوندن صوڭ قتل اولنه چقسين :
 بن بونى - تورات - ده كوردم ، مضموننده اولان خبرى
 كى تمام اوسننه توشمش اولور ايدى . فقط خازنك
 بختسزليگينه قارشو ، معاويه خليفه اولديغنده كعب الاحبار
 كويدن قېرده ايدى . اوشبو جهتن خبرينى اويوشدنه
 آمامشدر ، ابن خادون بو خبرنك واهى ويالان ايديكنى
 بيان قېلديغندن صوڭ : الله تعالى كتابينك تفسيرينى بوندى
 نرسه لر دن صافلارغه تيوشلى ايدى » ديبور . ايكنچى عالمده :
 « بوندى سوزلرني تفسير كتابارنده كوروب آلدانه كز ،
 بونلر يهود عالملى طرفندن مسلمانلر آراسينه تارنلشمش
 خرافات ويالانلردر » ديمشدر . ديار مصر مفتيسى محمد
 عبده حضرتلر ينك يوقاروده مذكور آيت تفسيرنده : « وقد
 بروى المفسرون هنا حكايات فى تصوير ارم ذات المعاد كان
 يجب ان ينزه عنها كتاب الله ، فاذا وقع اليك شىء من كتبهم
 ونظرت فى هذا الدوضع منها فتخط ببصرك ما تجده فى وصف
 ارم واياك ان تنظر فيه » ديمش سوزى ده معلوم حكايتكه
 تعريض وباطل ايديكينه اشارتدر .

عبرتلى سوزلر :

انك ضعيف آدم ، اوزينك سرينى صافلارغه قوتنى
 يتماش آدمدر .
 بالان سويلاب دنباده طوروغه كوره درست سويلاب اولمك
 پخشبر اقدر .

نوعه

ماقتانا.

تورکیاده، یرگه نسبت ایله آدم حسابی - اوشبو
کونلرده آلنیش حسابغه کوره تورکیا گوپیرنالرنده هر بر
مربع کیلومیتیرگه اوشبو قدر آدم جانی نوشه در:

استانبول	۶۰	سیواس	۱۲،۹
طربزون	۳۳،۴	قونیه	۱۱،۸
ازمیر	۲۶،۳	دیاربکر	۱۰
بروسه	۲۳،۷	انقره	۱۰
ازمید	۱۸،۴	وان	۱۰،۷
بیغا	۱۷،۲	آطنه	۱۰،۷
بیروت	۱۷،۴	شام	۹،۵
قسطهوغی	۱۶،۹	ارضروم	۸
معموره العزیز	۱۵	بصره	۷،۳
قدس	۱۴،۵	بغداد	۶
تبلیس	۱۳،۳	موصل	۴
حلب	۱۲،۶	زوراء	۱

بتونسسی جیولدیغنده هر بر مربع کیلومیتیرگه ۱۱۱
آدم طوغری کیله در. دزیاده مدنیتلی قوملر آراسنده بو
قدر آز خلقلی یر یوقدر. شوونک ایچون تورکیانک بو
یرلرینی طبیعی حالگه کتورر ایچون میلیونلر ایله خلق
کریک.

اعانتلی بای -- اسویچره ده وفات اولان موسیو نوتریل
۷ میلیون فرانق، خیرات ایچون وصیت ایتمشدر. بوندن
۳۵۰۰۰۰۰ فرانق علم آفادیمیهسی فائده سینه؛ ۲۵۰۰۰۰۰
پاریژ شهرنده اولان دارالفنون فائده سینه؛ ۱۰۰۰۰۰۰ علمی
بجتلر اداره سینه؛ ۱۰۰۰۰۰ فرانق پاستور خسته خانهسی
فائده سینه.

تصوف و انگلیزلر -- تصوف فننده هجرتدن بشنچی
قرنلرده علی بن عثمان الجلابی طرفندن فارسجه یازلمش
اولان «کشف المحجوب» اثرنی «قامبریج» دارالفنوننی
مدرسلرندن نیکلسن طرفندن انگلیزجه گه ترجمه ایدلنوب
۱۳۵۰ بیتده طبع اولنمشدر.

انگلیزلرنک کیمولری - آوروپا خلقلری ایچنه: فرانسزلرنک
کیهوب واردقلری کوب یلردن بیرلی تجربه ایدلمکده
ایدی. سوک حسابلر و تجربه لردن انگلیزلرنکده کیهومکده
ایدیکلری معلوم اولمشدر بالالارنی تربیه ایتمک مشکل

قای وقتده بیک صوصاب بر تلنی صوزسه ملتم
اصطافاندن باللی شربت مین سالام دیب ماقتانا.
اول تره کسز طار کوپردن طایمی اوزسه ملتم
فچقروب فوللر چابوب مین شاد قالام دیب ماقتانا.

جیل بلهن کیلسگان زهرلی ایسنی طویسه ملتم
اشنی چنلاب نیکشورگه مین چغام دیب ماقتانا.
کوزگی کونده جایگی یافراقلرنی قویسه ملتم
اسسی یاشلی کوزلر مدن فان صغام دیب ماقتانا.

«بالطا» برلن ملتمنی قابسی یافدن چابسه لر
تیزگنه مین شول طرفقه فول طوتام دیب ماقتانا.
شول طویسه سز وحشی قورتلر قای جیرندن چافسه لر
فچقروب مین همه سنده قورفتام دیب ماقتانا.

یولده یالکیز بر قویاندن بلمی قورقوب فاقچانن
قرغه چقسه «یولبارص» لر اولیهون دیب ماقتانا.
بلمی فانسز بر حسبسکه آچقانن
بیرسه کز «جب» دنیلارنی باولیهون دیب ماقتانا.

ع. بیگی، مصطافایف.

حسرتدن سوک امید.

اگر مین بر سبب برلن یاشم هم حسرتم توکسه م
مقدس درد بلهن کوکلم طولوب فالسه بتون بوکسه م.
اوزمچه بار اشم نام دیب تشکر برله مین باتسام
چلانغان کوزنی یومغاچ یوقلمین دیب بورغانم یاپسام.
یوقی آلمی دوس و ملتنگ فاریم مین احوالن برگه
بولار برلن یاشیم دیم هم بولار برلن کره م یرگه.
فاریم بار اشلرن تفتیش ایتهم مین توپچلی باشلیم
کوروب مین قورقنج اشیانی درحال تفتیشم طاشلیم.
آغوب بار کیمچک آغه طاغن حسرت طولا باشلی
امید بافچه مده اوسکان آلمانی وجدان اوزوب طاشلی
شولای آه، زار، فغان، حسرتله کیچنی اونکارام مینده
آطار طاک تیز آطار ملت طاکی دیم هم شولوق حینده.

قیام الدین یولداشف. «اورالسک»

حكايت لور

يوز يل نلك (*).

شاهدنگ « نىگه ايشك بىكله ديگز؟ » ديوى همده خاتوننگ يغلاوى، صالح قارتنگ ايرلك عزتينه طوقندى بولسه كىرەك، اول آچوينه چداشا آللى تشرن قسوب خاتون اوستينه اوچونوب كىلديده:

ئە سىن مارچا، سىن قوربا، مین، مین آق صاقالم بلەن قارت كونمده سزنگ اوچون آت كوتوب يوريم، ئە سىن موندە ياش يكتلر بلەن مە لاغون دىب كاملەنى ياكافلى هم تىكەلى باشلادى آنك چامادن طش قزوون كوروب، طوقتاندیلر. يوقسه اول خاتوننى ایزه چك ایدی.

صوگره شاهدلردن صورالدى.
الار همەسى بر آوزدن « بز بر نيچه كوندىبىرلى صاغالاب يورى ايدك، نهايت اله كتردك . . .

په كرى پوصوبقنه كرديده، اويده گى اوطلر سوندىر يلىدى بز اوستنلرينه باروب ديديلر. موگا فارشى يكت « آلدیلر حضرت، مین اوز يوموشم بلەن كرگان ايدم؛ او ط ايشك جىلى بلەن سوندى » ديسه ده تورلى ياقندن جرح قىلدیلر.

خلقنگ گناھلىلرغە معاملە سینه قاراغانده موندە جىيلو-چيلردن هيچ كم يكتنگ عىبى بارمى، يوقى ايدىكنى تىكشروب طورمى گویا، انارده عيب بولو چيلغى ئلله نيندى بر دليل بلەن قطعياً بلنگانده ايندى مسئله شول عيبكه جزا بيروده گنه قالغان توسلى قاراغانلقلرى كورينه ایدی. حضرت بو مسئله ده بى طرف بولوب، اطرافلى تىكشرونى تله سه ده خلغنى جيگه ده آللى، هم عوامنگ « اوصاللرنى ياقلادى! » ديگان سوزندنده قورقا ایدی. شونلقتن زور قوت بلەن خلق ميلنه فارشى بارمى ایدی. نهايت، اوزلرنجه گناھنگ ثبوتينه قرار بيروب، شوگا تيوش بولغان جزا حقنده شاولى باشلادیلر قازت آوزلردن بو حقه ده تورلى سوزلر چقدى. قاي برهولرى « مفتى حضرتينه طابشرىق! » ديدیلر. لکن

و مشقتلى اولديغندن آوروپا قوملرى اوز اغتیارلرى ايله كيمومكده لردر.

هوا پوچتەسى -- هندستانده هوا كيمەسى ايله پوچتە يورتمك حقنده « الله آباد » شهرنده مشورت ايتمكده لردر. بو خدمتنى بر انگليز شركتى اوز اوستنه آلمق قصدنده در. هر تورلى خلقلردن عبارت بر مجلس -- ابيون ۲۶ سندن باشلاب ايبول ۲۹ نچى كوننه قدر « لوندون » شهرنده بتون دنيا يوزنده اولان ملتلرننگ وكيللردن عبارت بر مجلس اوله چقدر. اوشبو مجلسده ملتلرننگ عرف عادتلرى، دين و مذهبلىرى، بايلق و يارليلقلرى، كسب و هنرلىرى تدقيق ايدلنه چك. همده دنيا ده اولان خلقلر آراسينه محبت و دوستلق صالحق حقنده مشورتلر ايدلنه چك عموماً مجلس، اجتماعى حاللرگه عائد اوله چقدر. بتون قبيله لرننگ اوزلرينه خاص اولان معيشتلرينه دائر رسملر آلتوب تشهير قىلنه چقدر.

اديسون گمانى -- حاضرگى مدنيت حقنده اديسون اوزينگ فكرينى مطبوعات ايله نشر ايتمشدر. اديسون گمانينه كوره: كله چكده دنيا ده آلتون كو بايور، هوا كيمەسى اصلاح اولنوب آنك ايله يورمك هر كيم ايچون ينگل اولور. بو كيمه پك كو بايوب هر كيم طرفندن استعمال ايدلنور. بونگ سببندن تيمريول آر بالرى، صوكيمه لرى (پاراخودلر) بتارلر. بارى تيك بونلرننگ خبرلرى كاغدلرده گنه قالور، حاضرگى كاغدلر استعمالدن چيقوب آنك اوزينه معدندن يا صالمش كاغد قوللانلور، بو كاغد هم اولچاوده ينگل هم ده ارزان اولور، يورت ايچنده اولان اورندق، اوستال، اشكاف كى نرسه لر پولاددن اشلانور، آدملرننگ حاجت نرسه لرى اشلانمك پك ينگل لشور. مثلاً: ماشينه ننگ بر طرفندن ماتيريه قويوب يبارلوب ايكنچى طرفدن بتون كيوم اشلانوب چيقار، بر طرفدن آغاچلر قويوب كرتوب يبارديكلرنده ايكنچى طرفدن اوستال ياكه اشكاف اشلانوب چيقار، بر طرفدن كاغد ايله حرف قويدقلىرنده ايكنچى طرفدن باصلمش و جلدنمش كتاب كيلوب چيقار. و هكدا «الهال».

كوبلك موگا فارشى طورى :

– بزنك قارت ملا، خطيب حضرت مرحوم، موندى اشلرنى برده مفتيگه فلانگه فالدرمى ايدى. اوزى قولندهغى قالون طاياغى بلهن حالى بئكانچى قينى، قينى ايديدى سوگره بزرگه قوشا ايدى، بز طوقميدر ايدك شونك بلهن اش بته ايدى، ديب اشنى اوز آرا بترونى معقول كورديلر. خلق شول ماده حقنده شاو شو كيلمكده، امام افندى ايسه قولندهغى «جامع الرموز» نندن تورلى اختلافلرنى اوقوب، مسئلهنى شولارنك بربنه تطبيقه ماطاشا ايدى. شول وقت مسجد كورشوسنده گى اويدن بر خاتون يوگروب كيلدى ده اوزينك ايرى آرقلى :

– «كامله بو كون بزده فونغان ايدى، اول بزرگه مين تله مگان ايدم، په كرى مينى كوچلهدى، جبر قيلدى، ديب ايتدى» ديدى.

خلق قاپل جانلانوب كيتدى. بعض بر قارتلر: «خاتونلرغه اشانورغه يارامى» ديب فاراسهلرده كو بچيلك بو سوزدن بتونلهي جنلهدى.

– درستى، سيني كوچلا ديمى؟ ديب كامله نك اوزندن صورانلر ايدى اول باشده: «يوق» ديب جواب بيرسده تورلى ياقدن آنى :

– «أبت شولاي ديب، فوتلورسن!» ديب قستى باشلاغاچ «أبتورگه اويلام» ديب اچقندردى.

خاتوننك اوزندن بو سوز چغوبده بتمه دى، آنك ايرى، ياقنلرى و آلا آرئندن باشقه خلقده تيليروب: – ئه سين اورص باش، مونك قايتوب بزنك خاتونلرمزنى كوچلهب يوريسك ايكن... اوياتسز... مەلاعون... اولغه كرتماسكه كيرهك آنى، ديب يكتكه بر يولى هجوم قيلدیلر. ياقلاوچى بولمادى. خلق ايسه اولچاونى تمام اونوتوب كيتوب يكتنى بيك يامان قيناب طاشلاديلر. حضرت هم بعض بر قارتلر: «آلاي باشباشتافلق قيلمه كز، شريعت بوينجه حكم ايدەرگه كيرهك» ديسهلرده خلقنك آكئا التفاتى بولمادى. يكتنك حالى بتوب يرگه يغلانچى و آوز-بورئندن فان كيلگانچى طوقماديلر. يكت اوزينك فوق العاده طازالغى آرقاسنده هوشندن يازمادى ايسه ده بيك نق ايزلگان واطلغان ايدى. باشقه بر نى قيلمادى، ديمه دى، تيك صزلانغان طاوش ايله :

– اوف الله... اوف اوترهسز... ناهق... ناهق... ديب اكراشديغنه.

نهايت خاتون ايرندن طلاق قيلندى. معيوبلرنك هر ايكيسن خلق آلدنده غير معين روشده توبه ايتدرديلر. سوگره صادق ملا «اش بتدى ايندى!» ديب اورئندن طورهغنه باشلاغان ايدى، تگى هر طوغريده اوزينك بر تائيرن كرتورگه سويه طورغان قارت بيك زور اهمتام ايله سوز باشلاب :

– «جماعت، په كرى بولاي مسلمانلرنى، دننى مسخره قيلوب، ايبى مونه بزنى اويالتوب يورماسون ايدى، آنك چهچن قررغه كيرهك» ديدى. سوزن بترو ايله يكتنك يانينه كيلوب، كارطوزن صالدردى ده اوزون چهچندن طوتوب سلكوب :

– قارا كز مونى، بو بيت پومالا چيكلى بار... كفرنك... ديب علاوه قيلدى.

په كرينك بر ياقن قرداشى «آنسن حاضرگه قويوب طوركز، اويگه قايتقاچ مين آنى اوزم آلورم» ديسه ده، خلق التفات ايتمه دى، اولگيدن ئلل نيچه مرتبه جانلانوب: – قالغان اشكه قار ياوا، حاضر قره مز. حاضر مونه شونده اوتمهس پچاق بلهن طونيمز اورص باشن! ديب شاولى باشلاديلر. شول آرا ده بر خفت آدم كسه سندن په كى چفاروب :

– رخصتى حضرت؟ ديديدىه جوابنى كوتميچوك يكتنك چهچن قررغه طوتوندى. خلق طاغى تيلردى. طاغى گورلى باشلادى جيينك كوب يرئنده شارقلداشوب كولولر، كوبدن شولاي كيرهك ايدى اول اورص باشنى، ديب قچقرولر ايشتلدى. كسه سنده په كى بولغان آدملرنك همه سى په كيلرن آچوب «مين قره مده، مين قره م» ديب طارتقالاشا باشلا. ديلر خلقنك يوزنده گى اولگى چو و قارانغولق اورئينه مسخره كولو ظاهر بولدى. بونك قزغى باشقه لردن بيگرهك بالالرغه آرطق ايدى. آلا اوتمهس په كى بلهن پومالا كيك اوزون چهچنك جوشلاميچه قزلغان كورو اوچون قصلوب- قصلوب خلق اچينه و نهق په كرينك يانينه كره لر؛ اله كتره آلسلر يكتنك باشندن توشكان بر چيرك اوزونلغنده غى چهچلرنى كيسه گى بلهن آلوب كيتوب اورام بوينچه :

– هايهاى... هايهاى... طاستمال... ديب قوانوب چابوب يوريلر ايدى.

§

باشنك يارطيسى آلونغان ايدى. اولنك تون ياق باشندن بر قغراو طاوشى ايشتله باشلادى. بو طاوش

بولار، اولغە كىرگەندە كورنگان، جىيىنىڭ آز بىر زاماندا
 آشقا - آشقا تۇرلى ياقىغە قاچۇپ بتوى آلارنىڭ بىر آز
 تەجىبىن مۇجىب بولدى .

جىيىنىڭ يانپىنە كىلگىچە آلارنىڭ تەجىبى دىخى آرتەش
 ايدى . شول يۇگورە - يۇگورە قاچقان خلىق جىيىنىڭ اورنىدە
 قالغان ، بتونلاي روس قىياقتلى بولۇبدە اوزون چە چى
 يارپىلاي قىلغان بىر يىكتىنى كورگىچە بولار تمام آبدىراب
 قالدىلار ، نى دىيەرگەدە بىلمەدىلار . خىصوصاً ، يىكتىنىڭ آور
 كورنىشلى يوزى ، قىلغان باشىنىڭ قان اچىندە بولۇى قزنى
 بىك تىرەن تشوئىشكە سالمىش ايدى . اول بونى كىمگەدە
 حەل قىلە آلمايدى . كوكلىنە ، تاتارلار بىر روسنى كۆچلەپ
 مىسلمان ايدۇبدە شونىڭ اوچون باشى قىرغانلىرى ، ئىللە
 يوقسە بىرەر مەجبوس قاچۇبدە تاتارلار شونى پوتوتوب قىنا -
 غانلىرى ، آلارنىڭ باشى يارپىلاي آلونغان بولا ، دىگىن
 اويلار كىلسەدە اوچىنە چىغا آلمايدى . نىھائىت يىكتىنىڭ يانپىنەراق
 آتلىرى بوردروب ، كۆچر آرقىلى مىسئىلەنىڭ چىن صورامق
 بولدى . قارت يىكتىنىڭ يانپىنە كىلۇى بلەن :

— آخ ، سىلىمىف - كىم ، بو سىنمى ؟ نى بولدى ؟! نى
 اشلە - بو خالىگە توشىڭ دىپ فچقروب بىيەردى .

قارتدە ، آنىڭ آرتىدىن قىزدە پەكرىنى طانودىلار . اول
 اوزىنىڭ بايىنە آت پوتوتوب ، بو قىلغىغا بارا ، قاتوشە ، كۆپ
 وقت قىلارنى كىمەدە يورتە و باشقە چە خىدمىتلەردە قىلە ايدى .
 مىسئىلەنىڭ بو ياغى قىزنىڭ نظرن غايت اوزىگەرتدى .
 اول نى دىيەرگە بىلمەدى . . . پەكرىنىڭ سوزن طىكلاپ ،
 خراب بىت خراب بىت . بو نىندى اش . . . دىپ
 باشى سىلكوب ، يوزن چىطىدە پوردى بو اش خقىندە
 ياردەمدە بولاقچىلارن وعدە ايدوب ، بىر آزدن سوڭ قىلار
 يوللىرىنە يونالدىلار . پەكرى ايسە يارپىلى قىلغان قازان
 باشىنە روس كارپوزن كىدىدە واطلغان تەنن چاق كوتەروب ،
 اويىنە كىتدى .

VIII

بو مىسئىلنىڭ شول كويىنچە ياتوب قالوى ؟ كىن بولمايدى .
 امام افندىنى و مىسلمان آغا - انىنى مىكمەگە طارتىدىغە
 پەكرى بىك اخلاص بولماسەدە بايى ھىم باشقە روسلار
 دىمىلەپ «ناحق جزا» اوچون پەكرىدىن شكائىتىنامە بىردىلار
 مىسئىلنىڭ اوستىنە كىلۇپ چىققان قىز بلەن قارت ھەدە يارپىلى
 قىلغان باش بلەن جىراحتلى تەنلار اول شكائىتنىڭ خىلى

دەفتا خلىقنى اوزىنە جلب ايدوب ، جىيىندەغى بتون آدمارنىڭ
 قولاغى طوردى ، كوزلىرى ، شىقرداب قىلغان باشىدىن آلنوب ،
 شول طاوش ياغىنە يونەلدى . نى كورسونلار ؟ ايكى ياخشى
 آت جىگولگىن چىيەرگەنە بىر كويىمە اولنىڭ اچىنە ، بولارغە
 طابا كىرۇپ كىلە ياقنايا . خلىق قاوشادى ، ھەمسىنىڭ يوزىدە
 مىسخرە كولى يوغالوب ، قورقو اثرى كورنىدى . تىكى غيور
 خفت آدمدە اوزى سىزىمىچوك پەكىسن كىسەسىنە طقىدى
 اوز آره « بو كىم ؟ . . . بو كىم . . . توره توگلمى ؟ » دىگان
 سؤاللىر يورى باشلادى . آرادن بىرسى قاطارغان طاوش
 ايلە :

— آخ خراب بولدى ، جەلمەت ! مىن آنلارنىدىن طانىمى :

بو - توره دىپ فچقردى تولى ياقىدى :

— ايبى شول . . . شول شوڭا اوخشى دىپ تصدىق
 ايتدىلار . بوسوزلار ايتلۇوب بىتمەدى ، خلىق ھەمسى ، قارچىغەدىن
 قاچقان چەكەلەرىكك ، تورلىسى تولى ياقىغە يۇگورە باشلادى
 خىرتىنىڭدە نىرۋالرى بىك واطلغان ايدى ؛ نى اشلەگانن
 بىلمەدى - شول خلىق بلەن بىرگە اولدە يۇگوردى .

VII

خلىقنىڭ بو قاچوى نىكىدىن - تىك توگىل ، آنىڭ بىك
 مەم سىبىلرى بار ايدى : اوچىنچى يىل كورشى اولنىڭ بىر
 يىكت باسودن آرش كولىتەسى اورلاب پوتولغان ايدى .
 بوڭا جزا اوچون اول خلىق جىيىلدىردە يىكتىنى آرباغە
 جىگوب ، مويىنە كولىتلەر طاقدىلار ؛ شول خالەدە بتون اورام
 بويىنە مىسخرە ايدوب يوروتدىلار . شول خقىدە شكائىت
 ايدىلۇپ ، باشلاب يورگان بىر نىچە آدم بىك قاطى اشكە
 الەگە يازغانلار ايدى . موڭا باشقە ، يراقەدەراق «شارلان»
 دىگان بىر اولدە خلاق شىرع مناسبتە مەتەم بولغان بىر
 يىكت بلەن بىر خاتوننى بتون خلىق جىيىلۇپ قىناو واورام
 بويىنچە مىسخرە ايدوب يورتو خقىندە دىخى زور بىر آفت
 طووا يازغان ايدى . تورهگە اوخشاش بىر آدم كىلۇپ چىفو
 بلەن مونەدە خلىق اوزلىرىنە شوندى بىر آفتنىڭ ياقنايون حس
 قىلغانداي بولدىلار آناردن قوتلو اوچون ، اوزلرنىچە ، قاچوغە
 باشقە چارە يوق ايدى . لىكن بو قورقۇلار ، بو قاچۇلار
 اورنىسز بولدى . فۇغراولى آدملار - توره توگىل ، بىلكە
 ستىرلى ؛ يانندەغى بىر روس بايىنىڭ اوقۇدىن قايتوب كىلە
 طورغان ۱۸ ياشلىك قىزى ايلە ۱۱ ياشلىك اوغلى ھەدە
 آلارغە آت پوتوتوب اوطورغان بىر روس قارتى ايدى .

فارچى كىچى بران پىسىلر يەنە سوت آشانقاچ برىن باش يانينە و ايكنچىسىندە آياق اوچىنە ياتقىدى . ئە فاطمە پىچ آراسىندە طاوق اوباسى يانينە كروب اوزىنىڭ باصديغى ، مىندىرى بولغان سالامغە ياندى .

آه، فاطمە، نىچون سىن آق پىسى بولوب طومادىڭ ؟
اگر دە پوچتالىون ، چىسىلا باشىدە آتچە كىتر مەسە
فارچى آچولانوب فاطمەغە بارماق سىلكوب : « اى قباحىت
طابلىق ! » دىب شىلنەلى باشلى ايدى . اگر دە پوچتالىون
اوچ دورت كون آتچە كىترىمى طورسە ، فارچى ، بتونلاى
آچولانوب : « اى طابلىق ، كورەسم دە كىلمى ايندى اوزىنى
حتى قوصاىلارم كىلە ، طونار حالم يوق ايندى سىنى ، شەرگە
آناڭ يانينە بىبارەم ! » دىب ايدى .

بو سوزلارنىڭ صوڭقى لار يىنى ايشىتكاندا فاطمە غايتە
شادلانە ايدى فارچىنىڭ ايتىكان سوزلارنىڭ فعلىتىگە چىرون
چىن كوڭلىدىن تلى و نىچىك بولسە دە فارچىنىڭ آچوون كىترىرگە
بول ازلى ، چونكە فارچى آناڭا بىبارەم دىب قورقە ، ئە
قىز بارى شونىغە كوتە ايدى .

كونلارنىڭ بىرىدە فاطمە بىر طاياق آلوب اىنىڭ آق
پىسىن قىنارغە يابىشدى . فارچى پىسىنى قوتقاروب ، بار
كوچى برىن فاطمەنى قىنى ، بارى آرىقاچقە تىماسسىكىمى
پىسىلرگە ؟ دىب ، سوراسە دە ، فاطمە باش آراسىدىن « بالاقلى
طاوش اېلە تىارمىن ، قىنارمىن دىگىچ » اى طاغىدە قولدىن طاياغى
توشكانچىگە قىر قىنادى . بارى طاياق توشكاچ كە طوقنادى .
پىسىلر يەنە اېگىلك كورسىنماس ، دىب قىزنى ايرتە گىسىن شەرگە
باروچى اولداشىنە اوطورتوب بىباردى .

فاطمەنىڭ بو وقتدە بولغان شادلىقنى تصوير ايتوب
بىرلىك توگىل .

احەد ، بختلى تىگىچىلردىن ايدى . بختلى بولماسلىقىدە
توگىل ، اوبلاب قاراڭز : اوزى باى ، كۋارتىرى اوچ دورت
بولمەلى ، غايتە ماتور خانونى ، بىشىكە ياشىكە ياقىلاشقان
اوغلى بار . ايكنچى بولمە دە قراوتدە سلامتلىنوب كىلە طورغان
۵ ياشلىق قىزى يانا . خانونى ايلە طاتو ، ايكى بالاسى ايكى
طامچى صوتوسلى اوزىنە اوغشاغان . يەنەسە اوزى شەرنىڭ
اىڭ مشهور تىگىچىلردىن . كىم بونى بختلى دىب ايتىماس ؟
مونه بىر كوننى بىر كىشى ايشىكىدىن فاطمەنى كرتوب :

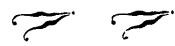
— بونى سىزگە بىباردىلار . دىدىدە ، رحمت ايتىكانىدە
كوتىنى چىغوب كىتىدى . خوجە خانونىنىڭ بو قىزنى كورگاچدە
قولدەغى چوپلارى توشوب كىتىدى .

ايدىكىنە شىهادت بىردىلر تورەنىڭ شول خەدە ۳۰ نچى
مايدە كىلوب ، اجرا قىلغان تىتىشى سايەسىندە اش بتون
اطرافىلە يافىرۇوب ، شىكايتنىڭ بتون اساسى تىحق ايتدى .
وقتىلە بو حال تىرە ياقنىڭ بايطاق شاو شووينە سىب

بولمىش ايدى . بوگا آزماز تىلقى بولغان بىر كىشى زور
قورقوغە چومغانلر : تىز آرادە ئىللە نى قدر ياصامە خىبرلر
چىغوب ، « صادق ملا تورمەگە آلونغان اىمىش ، حالى ناچار
اىمىش ، اوگازى كىتىكان اىمىش ، محلە خلقى چىق بىلەن
صوقىرىلەچق اىمىش » كىك سوزلر تورلى ياقىلدە تورلى
بوياب بىلەن طارالا باشلاغان ايدى . اشنى اساسلىراق
آگلاوچىلردە بو طاياقنىڭ اىڭ كوچلى ضىبەسى صادق
ملاغە توشە چىكە (شائىغانلر ، آناڭ استىقبالى خەندە توبلى
روشدە قارانغى و طومانلى خىبرلر يورى باشلاغان ايدى .
لىكن ، يازمىش كولهچ يوز بىردى . اش اول درجەگە
ايرىشمەدى . بتون تىرە ياقنىڭ مىترى بولغان الوغ خىترنىڭ
بىردىن بىر مىخدومىنىڭ بوندى قىيىنلىغە توشو احتمالى خىطىب
اقتىدى مىخىلر ن چىدىن اويغە قالدردى .

اول مىخىلر اچىدە بايلردە مىخىلردە بار ايدى .
ثروت بىلەن اعتبارنىڭ ايكىسىدىن بىر قوت ياصاب
شونىڭ ايلە كىلەچك بلانى مقاومت ايدەرگە كىرشىلر كىلوب
چىتىشكان تىقىردە ملانى و باشقە بىر قدر آدملىرنى ايزوب ،
ياكە ايمىگەتوب كىتوبى احتمال بولغان آفت دولقونى آلتون
چىلى بىلەن ايكىنچى ياقغە بورولدى : بىر ياقنىڭ اوزىن
قاپلادىلر پەكرىنى « مىن اول اشدن واز كىچىدەم ! » دىب
اعلان بىبارىگە رضالاتدىلر .

شول سايەدە كوكنىڭ قىزاسى بىر طرف بولدى .
عالمجان ابراھىمىف .

بختلى

ياقىغە ، اوزىراق موينلى ، قارە و سىرەك ساچلى ،
قارالوب و يارلوب بىتكان قوللى ، سىكز ياشلىق فاطمە ، اولدە
بىر قارچىغە تىرەگە بىرلىگان ايدى .

ايكى پىسىنى اول فارچى شول قدر بارانا ايدىكە ،
حتى بعض بىر اوبوبدە قويا ايدى . پىسىلر آرتق سىمىروب
« تىقان » دىگان نرسەنى بتونلاى اونونقان ايدىلر .

بار؛ بارغنه توگل بلىكە كوب وقتدە بىز جرارمىزنى اوشبو بول (جرنى بىر بىر يىنە معنا متناسب اولوب ظاهرده بىر بىر يىنە يات اولغان جملەلردن مصراعلردن فوشمق يولى) ايله جىرلەمىز. لىكن بىزدە ھەم تورك خلقىنىڭ بىزنىڭ خلقى جىرلەمىز. مصراعلىرى آراسىندە مناسبت بولو بولماقغە اعتبار ايتىمىز. لىكن بونىڭ (جرنىڭ مصراعلىرى آراسىندە مناسبت بولو بولماقنىڭ) جىرلەمىزنىڭ قىمىتى ايله زور مناسبتى بار. اوشبونىڭ اوچوندى جىرلەمىزغە قاراي، اعتبار باشلانماقچە، ايك اۆل جىرنىڭ اوشبو نقتەسىنە كوز نوشدى.

شاعر مىز عبدالله افندى توقايى، «خلق ادبىياتى» اسملى كىتابىندە ھەم بوڭا يەنى مصراعلىرى آراسىندە مناسبت اعتبار ايتىمى جىرلاوغمە، بىر حقيقىلىك توسى بىر بىر آنى جىرلاوغمە طبعى ھەم موفىقىت ايله صايلاشقان مانور يول دىب قاراغان. بو فىكرنىڭ، تورك خلقىنىڭ جىرلەردىن غفلت سېلىنىشىگە سويلىنگان خىطائى فىكر ايدىكى آچق كورلسون اوچون بىز تورك خلقىنىڭ جىرلىرى قىندە بىر ايكى سوز سويلاپ اوتكاردىك. جىرلەرنىڭ مصراعلىرى آراسىندە مناسبتى رعايە ايتىمىك، تورك خلقىنىڭ تىلىدە، ادبىياتىدە ھەر وقت رعايە ايدىلۇپ تورغان بىر قانۇن ايدىكى معلوم اولدىنى حالدە، آڭا بىر بىزنىڭ خلقنىڭ اعتبار ايتماوينا نىچىك ايدوب حقيقىلىك چىلىق توسى بىر مەك كىرەك! . ھەمم تورك خلقى آلدندە بىر تاتار خلقىنى طانومق اوچون، ھەمم تاتار خلقى آلدندە بىر فىرنىڭ حالىنى ملاحظە ايدىرگە كىرەك. مىثلا بىز ھەمم تاتار خلقى بارمىز جىرلەرنىڭ مصراعلىرى آراسىندە مناسبتىنى ملاحظە ايله طاتلى ايدوب جىرلەردىن حالدە، آرامزدىن بىرگە كىشى بوندى مناسبتىنى رعايە ايتىمى، جىرنى آلاغان كىشىنىڭ سوزلىرى كىيى معناسىز ايدوب جىرلاسه، بىز آڭا ھەم آڭنىڭ جىرنى نى دىب ايتور ايدىك؛ مۇنە بىتون تورك خلقى آلدندە بىر، بىزنىڭ خلقنىڭ اوزىنە باشقە بىر يەمسىز يول بىرطو يىنە ھەم شونى ايتەمىز.

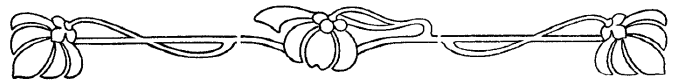
بىزنىڭ خلقنىڭ جىرلەرنىڭ مصراعىدە، اوزىنىڭ صوفاسىن ايكىنچىسىندە جانكاينىڭ فالفاغىندەغى اوفاسىن، بىر مصراعىدە سويكەمسىز پەرىنى ايكىنچى مصراعىدە سەوگان يارىن..... سويىلەوى ھىچ بىر ماتورلىق توگل. اول ھىچ بىر حقيقى طبعى يول توگل؛ «اول ياڭلىشقان، اوزىنىڭ تىلىنىڭ قانۇننى قاعىسىن اونوتقان خلقنىڭ سويىلەگان جىرىدۇر.» مۇنە بىزنىڭ اوشبو ساعىتكە قىر ايتورگە نلە گانەز شولدىر.

يالوارە باشلايدىلار. فاطمە بولارنىڭ بارسىندە آرباسى طو- لغانچى اوطورتىدى. بولار باردە فاطمە غە :
- سىن بختلى قىزىڭ! دىلر ايدى. فاطمەدە بولارغە جواب قايتارمى.

فاطمە غە قاراغان كىشىگە : آڭنىڭ قارە يانوب چىققان يوزلىرى آنا و آناسىنىڭ اوبوندىن، باشىندەغى اوچ نوبى چاقلى ساچسىز يىرى آناسى ياراتقانغە كورە كىسوب آلوب بىتى ايتوب طاغوب يورى، اورتقان اعضالىرى ايله بىر اورىندە اوزاق طورا آلماوى، آناسى آنى بىك ياراتقاناق سىبىلى كون بويونچە ايتەگىدىن توشورمەگانلىكىدىن بىر يردە اوطوروب طورغە طويغانلىقىدىن شىكىللى كورونە ايدى.
فاطمە بىر وقتدە ايله نوب قاراسە آناسىن كوردىدە، بولغان آقچەسىن بالالارغە بىروب صوغە طابا چابا باشلايدى. آناسى فاطمەنىڭ اوستىدە ياڭا كىيىلەرنى كورگىچ تىزىرەك طوتىق نىتى ايله يوكورە ايدى. فاطمە آناسىنە طوتىدىمى. صو بويىنە باروب بار آستىنە نوشىدە، آناسىنە قارادى. آڭنىڭ كوزلىرى :

- انى، انى - انى، انى، دىب ايتىكان شىكىللى كورونە ايدى.
آناسى بار آستىنە توشوب طوتوب آلېم دىگانىدە، كىشىنىڭ كىلوروندىن قورقوب يار بويىدىن صوغە چومغان باقا شىكىللى فاطمە صوغە چومدى. لىكن اول باقا شىكىللى ياڭادىن چىقادى. صو تىرەن ايدى.
صو اوستى طىندى.

طىندى صو بويىندەغى تىگۇچى خاتونىنىڭ كوڭلىدە.
گوبا جاينىڭ بوركو بىر كونىنىڭ كىچىدە ھىچ بىر واقە بولمىغان ايدى.
ع . ك .

جىرلەمىز قىندە.

IV

تورك خلقلىرىنىڭ ھەمسىندە بىر بىر يىنە يات جملەلردىن فوشقان جىرلار بار. بولارنىڭ ھەمسىندە بوندى جىرلەرنىڭ مصراعلىرى بىر بىرىنى ايله متناسب اولەلر. بونى ايدى سويىلەپ اوتكاردىك.

باشقە تورلى قوملاردا اولغان كىيى بىزدەدە بوندى جىرلار

بىزنىڭ خەلق ئاراسىدىن نەفى ايتىلدى . فسق وفساد اورنلارنىڭ باشقىچە بىرلەردە جىر جىرلاۋغە تىزىل ايتىكان كىشىلەر كۆپ قالدى . مۇنە شۇندى طاولر كىمك زور سىبىلەر ايله بىزنىڭ خەلق نىل وادىب چەتتىن زور انقلاب آلدى . فايدە اول جىزنىڭ مىصرالەرى آراسىندە نىسبىتلەر آرلەپ طورو ، نىسبىتى بولغاننى ملاحظە ايتارگە دە ممكىن توگىل .

VI

بو بىرگە چافىلى جىرلەرنىڭ مىصرالەرى آراسىدە مۇناسىبت بولماون ، بىزنىڭ خەلقنىڭ آندى مۇناسىبتلەرگە اغتبار ايدونى طاشلاغانن سويلادىك . ائىندى افندىلەر ! اگىر سىز موللار بوق وقتەغىنە يا كە بىر كۆلكى قىزق اوچونگىنە بىر ناچارلىق (!) اولسە دە اوشىبو كوچىردىمىز جىرلارنى اوقوب چىقارغە تىزىل ايتساڭىز ، بىن سىزگە يىنە بىر ايكى سوز ائىتمىك بولام .

طاو بو يىندە تىمىر بوكان تىپىكە لە مە عىن الدىن بىز چىقارغان بىت توگىل اوپكالمە مە عىن الدىن

صارى آطم ساز بو يىندە جىز قاموطى موبىندە

سىنىڭ بىرلە دانم چىقىدى جانم چىقسون قوبىنگىدە

ساعتلە مە باۋىڭ بولسە آلتون

طاشلىسىڭدە كىلىمى موبىنگىدىن ؛

سويگانگىنە چارڭ بولسە قوشطان

چىقاراسڭ كىلىمى قوبىنگىدىن

آق ايدىلەر سالقن صوى طولقن

طولقنلار كىلوب قاقماسون ؛

بىر بىيىلەي قوبىش بىر بىتى آي

چامان كوزدىن خىدايم صاقلاسون .

بىيىكە گىنە طاوغە مىنگان چاقىدە

طايماسدە غىنە ايتىك بولساچى ؛

اوبىناقىنە كۆلۈب اوطورغاندە

طاڭ اطماسلىق كۆنلەر بولساچى .

آق چە چەككەي بىرلن آق مېلاۋشە

گىل چە چەگى بىرلن چىڭلاشە ؛

اوز مىگىنە مۇندە بولغان بىرلن

كۆڭلەم چانكەي بىرلن سويلاشە .

چىلتە رىلدە كوپىر سىكسان طاقتە

كەلەر جورى ايتكان بو چاقىدە ؛

صاوبول دە غىنە صاوبول دىگان چاقىدە

صولقن صولقن ايتوب چىلى قوچاقىدە .

V

بىز ناتار (يعنى بلغار) خەلقى ، حەقىقى تۈركلەر اولمىز . حال دە اوز بىزنىڭ تۈركلەردىن كۆپ نىسەلەرنى يوغالدىق . يا كە كۆپ نىسەلەرنى اوزگارتىدۇ . بو جەلەدىن ايتىڭ زورسى نىل و ادبىياتىر . بولار ، بىر نىچە سىبىلەر دىن طوغدى ؛

(۱) ناتارلار (بلغارلار) نىڭ اصل تۈرك عالمىدىن آيرىلۇپ تۈرك بىزنىڭ بىر ياقى چىيىندە ياشى باشلاۋىنە ائىندى بىك كۆپ مىصرلەر اوتىدى اوزون مىصرلەر اچىندە ، آدم توگىل ، بىر دە غايت زور انقلاب آلا . فەين خەلقى تۈرك خەلقلىرىدىن اولدىقلىرى حال دە آلار دە تۈركلەردىن بىك آز ائىر قالغان ؛ حتى اهل نارىخ آلارنى تۈرك ائىدب سانارغە قورقۇپ طورالار . بىزنىڭ خەلقنىڭ تىلى كۆپ اوزگارىگان بونىڭ زور سىبى دە اوشىبودى .

(۲) بىزنىڭ خەلقى ، مىدىتتى بىك اسكى زماندە حتى تارىخ بىلمىگان وقتە قىبول ايتكان آلارغە مىدىتتىڭ صوفا و صابانلرى ، آرشىن و بىزمە نلرى ، بىدى وقتە اشلى طورغان اشلىرى اشلىرگە ، جىلى طورغان جىرلارنى ايرىكلەپ كۆرەگە تىرەسندە قەز آياقلىرى كوتارب اوطورب جىرلارغە ايرىك بىرمىدى . اوشىبونىڭ اوچون آلار ، باشقى تۈركلەر جىرلاب يورۇگاندە سىزغىر بىراق يورۇرگە ، صناعت ادبىيە دە اوزلرىنىڭ خاس مىلكىلرىنى صافلاۋدە كەچىلك ايتارگە مەجبور اولغانلار .

(۳) مىدىلكارى اوستىنە آلار بىك ايرتە اسلام مىدىتتى قىبول ائىدب مىدى مىسلمانلار اولدىلار . اول (осъдлые ма- гометане) دىگان سوز ، آلار دە جىر موزىقە كىمك نىسەلەر بولمازغە تىبوشلى بولغان خەلقى دىگان سوزدىر . خەلقى باشىنە ، عەموم طرفىدىن ، ماتور آڭلاشماغان اسلام مىدىتتىن بىر دە آڭلامى طورغان ملالار منوب اوطورغانلار دە ؛ خەلقغە جىرلارغە ، موزىقەلر اوبىنارغە ، خار اوتلر ياسارغە ، بىورگە ، اولەن ايتوشورگە بىر دە ايرىك بىر مىگانلار . جىر جىرلاما موللا كۆرە ، اورشور . بىومە ، اوبىناما ! موللا كۆر ، الله مؤاخىدە ايتار . بوسى كىتابى ، ثبات العاجزىن اوفوساڭ بىرى .

حاضر باشقىردلر ، ھەمان كوچوب يورىلر ، مال آيد ايدلر ، قەز باصىلر ؛ جىرلر ھەمان ضەقى . مىجلىسلر دە ، خەلقنىڭ حضور تابا تورغان قىدرلى اورنلارندە مەھمىدەلر ، كەمال امىلرگە اوفولا . حتى صوڭ كۆنلردە موللارنىڭ ايرىكن قىزاقلىرىدە قىسا باشلاغانلارن رادولوف حكاىە ايتە . شولاي ايتوب جىر ،

کیرهك . وجود، توركاكنى ايسينه آلا هم شولای ايتوب اوزينڭ طبيعى بولينه كروب چقادر .

VII

بر وقت مېن جرلر حقنده اولغان بر ملاحظه منڭ آخرينه اوشبو توبانده گى سوزلرنى يازب فويشم ايدم :
تورك صوغشنده اولغان ايرىنى اُميد سىز حالد
صاغنوب كوتوب طوره طورغان بر فطای خانونى موڭايوب
آيته ايدى : «صارى توزان بولولمىز ايتىكان
شهرگه باقىن فارغه لر كيچ اوتكارمك اوچون برگه جبولالر .
غاق غاق !! ديه اوتوشوب بر برينه قاراب قچقروشوب اوچوب
كيتلر . فوزغونلر قور قور !! ايتوب شول فارغه لر ياغينه
اوچالر»
(غومو بىردن)

بر مانغول جىرلى :

بور تاختاين اوندردا باندى بو بجه مور شوبى سوسارخه ي;
بو لجه يى غولاغا زار تو بولزورته ن ياچى خورخى بى

دالبا قتاين اوندردا باندى دالبيريا شوبى سوسارخه ي;
دانغان غولاغازار تو نهمه زت ياچى خورخى بى
يعنى : بور تاقتاين جلفه سينڭ كىسونده آرغان
حالسزلنگان فارچغالر؛ بيلگولنگان يراق برگه نيچك مېن
بيلگولنگان وقتده بارب يتار من . دالباقتاين جلفه سينڭ
كىسونده ياڭاغنه جىونى چققان هم آرغان بىك طالغان
فوشلر؛ چندنده بىك يراق بولغان برگه من نيچك بارب
يتار من . (پازدنييف نڭ ماخول خلقينڭ ادبياتى ديگان كتابندن)
تونگى ساعتلر اولسون . تون غايت طن ، هيچ بر طاوش
فلان بوق . ناتار يگئينه اوزينڭ جانكايندن آيرلور وقت
جيتوب باره ، اول موڭاييه . آنڭ موڭى آفرنلق ايله گنه هر
طرفه بر تيگىز مسافه ايله آغالر . موڭايغان صاين آنڭ
موڭى آرتا . « آيرلور وقت جيته ! » مونى آنڭ يوره گى ،
تلى ، بتون وجودى سويلى . اول جانندن جانقايدن منگو
ايرلماش ايدى . نه نه تگى استينه گنه ئلنوب طورغان
اوزون تلى ، اسكى ، جانسز ساعت آنى جانكايندن آيرلورغه
اوستريدر . اول كلت ايتدى ينه بر كلت ايتدى ينه كلت
ايتيه شولای ايتوب جىگئنى تون اورتاسينه كىتروب
جيتكوره .

ساعت كلت ايتدهر تون اورتاسى جيته در
جگت مسكين نيك موڭايماش آيرلور وقت جيته در .

جيتن گنه چاچدم آى اوڭمادى
بورازنه سى آنڭ طولمدى ؛

هيچ كىمگه ده گنه اوپكاله ميم
اوز بىختم منىم بولمادى .
آق چاظر قاي بران آى كوك چاظر
اچلر نده ماتور قىز جاتور ؛
صوورب اوپساڭ اوزى باللر تاتور .
بيللر ندىن قوچساڭ تىك جاتور .
آلما نورلاندر قىزارغاچ
يگت توفيق طابادر قىز آلفاچ

آيتيه طورغان سوزم شول :

بزده بىك كوب جرلر بار ، آلازڭ مصراعلرى بر گنه
معنى ايله بىك بىخى به يلنگانلر . هم آرا لرنده غى مناسبت
بىك آچق كورلوب طوره . اگر موندى جرلرنى غنه انتخاب
ايتوب جيو مشقتىنى برهرسى اختيار ايتسه ، اول كمسه
خلق آراسندن بىك هيبت بر كالليكسيه يا صاب آلور
ايدى . چونكه موندى جرلر بىك كوب مېن ، شاعر عبدالله
افندىنڭ موندى جرلر دن غفلتينه آيدريه ن . هم شول جىرتمنى
كورساتو اوچون اوشبو جرلرنى عبدالله افندى توفايىنڭ
اوزى طرفندن جبولوب نشر ايدلنگان « خلق موڭلرى »
اسمده گى كچكنه مجموعه دن آدم . مېن بو جرلر نڭ مصرأ
علرى آراسنده غى مناسبتنى موندى يازوب ماطاشونى ده
اوشبو جرلر نڭ اوزلرن كوچرو ايله اوستمىن توشوردم
ديب بلم . بولار حقنده شونى ايتاسم كيله : صوڭ بو
جرلر نڭ مصراعلرى آراسنده غى مناسبت فايدن كيلگان ؟
ئله اول شوندى بر تصادفى گنه اش اولوب بر فايد .
نده كيلمادى بى ؟ فسقه غنه اوبلاغان وقتده اوشبو صوڭقى سى
ايله يعنى تصادفى غنه ديب حكىم ايدوب قوبارغه ممكن .
لكن بو هيچ بر تصادفى اش بولورغه ممكن توگل . چونكه
تصادفى اولقدر كوب اولو ممكن توگل .

خلق اوزى برده مصراعلر آراسنده نىسبتلرنى
ازلهمى . شونڭ ايچون موڭا باشقه بر سبب ازلهرگه
طوغرى كيله . مېن بو حقده سوزنى اوزايتى بو حقده
اوز منڭ ظنمى غنه ايتوب كيتهم . منجه : بز اوزم نمازده
وقتده اوبلارمز ئله ئاي برلرده يورى . شاكر د ، مسئله
چقاره ؛ سودا گر صاتو ايتيه ؛ مسافر سفر ايتيه . نه تل همان
فانعه نى نىسبيح نى اوقوب طوره . بوده شونڭ كىك اولورغه

VIII

بالغزنىڭ اوزى اولسه نەسى قالور منار ات كىنگان كىم جاوغە قالور
قارچغا قوشنىڭ قاناتى قايرولور كون بولوبدى؛

اماند اشوب فاوشوب آبرولار كون بولوبدى .
ھەرزە نىڭ بىر مچاسكە باروب بوز يىگىنى صوراب
ايتكان چىلارنى وېرىگىنىڭ آڭا بىرگان جواي بو جەلدندىر :
تيمىر آلتون بولماستى ، باقر كوموش بولماستى ؛
سنىڭ سويگان زىطونىڭ نىڭ سېرتىن آلتون قىلساڭدە ،
ايچون گوھر قىلساڭدە ، بوز يىگىندى بولماستى .
سوياكلىم صىغان صوڭ صلاساڭدە بولماستى ؛
بوراگم يانوب بولغان صوڭ صوغە سالساڭ بولماستى .
احمد زكى وليدىف .

لطائف .

۱۲۴

ھارون ايله ھىرولى آدم .

عادىتىن طش عىب ھىرلار كوستررگە مقتدر ايدىكىنى
دەوى ايدوب بىر كىمەسە ھارون حضورىنە قبول ايدىش .
ھارون ايسە بو كىمەسەگە : « ھىرلارنى كوستر!» دىدىكىنى
كىمەسە سىندى بىر صاوت ايله اينەلار چىقاروب بىرىنى بىر
باغاناغە قىدامش وقالانلارنى يىراقىدىن طوروب بىر بىر
مەن كور اينەنىڭ كوزىدىن آتوب چىقاروب تمام ايتەشى .
ھارون ايسە بوڭا فوق العادە تەعجب ايتدىكىدىن صوڭ بو
ھىرلى كىمەسەگە يوز قامچى صوغارغە وقولپىنەدە يوز آلتون
ھىدە بىررگە امر ايتەشى . بوڭ سىبىنى سوردىلارندە ھا -
رون : « ھىرلى بىر بىر يىز آلتون بىررگە واستىد ايدىنى
خاىتسىز وفائىدە سىز نىسەگە صرف ايدوب تلى قىلدىغى
ايچون يوز قامچى صوغارغە امر قىلدىم » دىمىش .

موقت مەجرى : فاتح كرىمى .

ناھىرى : محمدىاكر ومحمدىاكر راسىفلىر

چىلار مەزغە ھەر وقت شوندى مەنا بىرورگە ، شەولاي
ملاحظە ايتارگە ھەم آنىڭ تىرەن ھەم مانور مەنالىرىنى چىقارغە
مىمكىن . مەن موندە شونى ايتوب اوتەمىن : چىلار ھىقندە فەكر
يوروتۇچىلار ، آلارنىڭ واقعەدە اول سورىدە بولوبىن بولماوين
اوبلاب چىقارغە كىرەكەمى ؛ نىڭ چىرنىڭ ھەر باغىنە مەشرك
اولغان مەنالىرىگە ملاحظە ايتارغە كىرەك . مەلا اوشىبو
صوڭقى : « سەمت كەلت كەلت ايتەدەر » دىگان چىدە مەصرالەر
آراسىدە مەناسەت بارلىقن كوردىك . بىز بوزدە تون اورناسىدە
بىر يىگىنىڭ موڭايوب اوتورون ، ھەم آنە بىر سەمتنىڭ
جاىلاب چىقاراب توروبىن ، شولارغە قاراب طوروب چىگىنىڭ
اوز چىرنى چىلاب بىباروبىن واقعەدە بىر بولغان نىسە دىب
اوبلامدى . اگەر بىز بونى اوبلامش اولسە ايدىك ، سوزىم
بىر قوتسىز دەوى اولوردە قالور ايدى ؛ بىلكە بىز بو اورىدە
چىرنىڭ ايكى مەصرالى آراسىدە باشىرنوب ياتقان مەشرك
مەنالىرىگە كورساندىك . بوندى نظر ، خىصوصى بىزنىڭ خالاقنىڭ
چىلارنى قاراغاندەغىنە بولورغە تىوشلى . چونكى بىزنىڭ خلقى
يوقارىدە نىكرار ايتكانچە : مەصرالەر آراسىدە مەناسەت بولو
بولماوغە اەتبار ايتەمى . بونەن توركلەر كەك توڭل .

XI

« خلقى ادبىياتى » كىتابىنىڭ ايكىنچى بىرلەرنە ، چىلارنىڭ
باشقى جەھتلەرنە ، بوز يىگىنلەرگە قايتاروب سوز سويلەردىن
الگارى ، چىر ھىقندەغى ماقالىلارنى تىزىل ايدوب اوقۇچىلارغە
بوز يىگىت كىتابىدىن مەصرالەرى مەناسەت اولغان بىر ايكى
بىت تەقدىم ايتوب قاىغوسى ايلە ھەمان قەلمىنى قولدىن توشورگانم بوق :
قوش قوطلار ماس قارچغە بىرورگە طورغە توشوب سىن ؛
بىلاب آنى بولماستى بىك خورلقغە توشوب سىن .
قارلغاچ قارلغاچقە جىم بىرادى قىزداش قىزداشقە دىم بىرادى ؛
بالغزلىقغە توشوب بىر بالغز باشمەن مەن بىتوب چورگانمى كەم بىلدى .
آغاچنىڭ باشى كىمەسە توبى قالور ايكاونىڭ بىرى اولسە بىرى قالور ؛

« شورا » اورنىپورغىدە اون بىش كوندە بىر چىققان ادبى ، فىنى و سىياسى مەجموعەدەر .

ТАКСА ЗА ОБЪЯВЛЕНИЯ: НА 2-й СТРАНИЦЕ ОБЛОЖКИ
30 КОП. НА 3 И 4 СТР.—20 К. ЗА СТРОКУ ПЕТИТА.
Адресь: г. Оренбургъ, Редакция журн. „ШУРО“.

آبونە بىلى : سەنەك ۵ ، آلتى آيلىق ۲ روبلە ۶۰ كاپك .
« وقت » بىرلىن بىرگە آلوچىلارغە :
سەنەك ۹ ، آلتى آيلىق ۴ روبلە ۶۰ كاپك در .